

Ελευθερία και Αξιοπρέπεια

(Απάντηση στην ερώτηση που δημοσιεύτηκε στο Philosophy Stack Exchange, "Για ποιους λόγους μπορεί ένα δημοκρατικό κράτος να απαγορεύσει την πορνογραφία;")

Σημείωση σχετικά με τη μετάφραση

Αυτό το κείμενο γράφτηκε στα ιταλικά και τα αγγλικά και οι δύο εκδόσεις επεξεργάστηκαν απευθείας από εμένα: Μπορώ να εγγυηθώ ότι αντικατοπτρίζουν πιστά τις σκέψεις μου. Για όλες τις άλλες γλώσσες, χρησιμοποίησα το Google Translate, καθώς δεν έχω την ευκαιρία να ελέγξω τις μεταφράσεις επαγγελματικά. Ζητώ συγγνώμη για τυχόν μικρά λάθη ή ανακρίβειες. Είναι ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο και ένα εργαλείο στο οποίο ο αναγνώστης μπορεί εύλογα να βασιστεί. Ωστόσο, υπάρχει πιθανότητα ορισμένες αποχρώσεις των σκέψεών μου να μην έχουν μεταφερθεί πλήρως. Ωστόσο, θεώρησα προτιμότερο να προσφέρω ατελείς εκδόσεις παρά να αποκλείσω αναγνώστες που μπορεί να ενδιαφέρονται για αυτές τις σκέψεις στη μητρική τους γλώσσα. Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας και καλή ανάγνωση.

Το ερώτημα εάν ένα δημοκρατικό κράτος μπορεί να απαγορεύσει την πορνογραφία εξαρτάται αποκλειστικά από το τι εννοεί κανείς με τον όρο «δημοκρατία». Αν η δημοκρατία είναι απλώς η τυραννία της πλειοψηφίας, τότε η απάντηση είναι ασήμαντη: η πορνογραφία θα μπορούσε να απαγορευτεί απλώς επειδή η πλειοψηφία το επιθυμεί, χωρίς να χρειάζεται περαιτέρω αιτιολόγηση ή «βάση». Αλλά οι πλειοψηφίες δεν είναι πάντα δίκαιες ή σοφές. Η ιστορία προσφέρει σοβαρά παραδείγματα συλλογικών αποφάσεων που οδήγησαν σε

πράξεις βαθιάς αδικίας. Άλλωστε, δεν ήταν ένας βασιλιάς ή ένας τύραννος, αλλά η βούληση του πλήθους που απαίτησε τη σταύρωση του Ιησού. Και τίποτα δεν δείχνει καλύτερα πόσο επικίνδυνη μπορεί να γίνει η συλλογική «αρετή» όταν φιμώνει το άτομο. Προφανώς δεν εννοώ να εξισώσω ηθικά τους απαγορευτικούς με το πλήθος που φώναζε για τη σταύρωσή του, αλλά μόνο να δείξω ένα επαναλαμβανόμενο ιστορικό μοτίβο: την ηθική ατέλεια των μαζών. Παρόμοια δυναμική μπορεί να παρατηρηθεί και σε άλλα τραγικά επεισόδια της ιστορίας, όπου οι αρχές, φοβούμενες τον θυμό ή τον πανικό του πλήθους, θυσιάζουν άτομα όχι για δικαιοσύνη, αλλά για να διατηρήσουν τη δική τους δημοτικότητα, ή απλώς επειδή δεν έχουν την ηθική δύναμη να αντισταθούν στην πίεση του πλήθους. Μια τέτοια περίπτωση ήταν τα βασανιστήρια και η εκτέλεση του Μιλανέζου κουρέα Gian Giacomo Mora, κατά τη διάρκεια της πανώλης, σε μια δίκη που καθοδηγήθηκε περισσότερο από τη λαϊκή υστερία και την ανάγκη για έναν αποδιοπομπαίο τράγο παρά από αποδεικτικά στοιχεία, όπως περιγράφεται από τον Alessandro Manzoni στο Storia della colonna infame. Οι αρχές, όπως γράφει ο Manzoni, δεν καθοδηγούνταν από τη λογική αλλά από τον φόβο μήπως δεν ανταποκριθούν σε μια γενική προσδοκία, τόσο βέβαιη όσο και απερίσκεπτη, να φανούν λιγότερο έξυπνες αν ανακάλυπταν αθώους ανθρώπους, να στρέψουν τις κραυγές του πλήθους εναντίον τους.

Αυτή είναι μια σαφής υπενθύμιση του πόσο ισχυρή μπορεί να γίνει η μη θεσμική πίεση από το πλήθος. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η μακρά ιστορία των δικών μαγισσών, όπου ο φόβος, η άγνοια και η δημόσια πίεση οδήγησαν σε απερίγραπτη σκληρότητα. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η «θέληση του λαού» δεν ήταν ούτε σοφή ούτε δίκαιη: η κατευναστική της έφερε το κόστος της αλήθειας, της αξιοπρέπειας και των αθώων ζωών. Επιπλέον, αν κάποιος επιμένει να υπερασπίζεται τη θέληση της πλειοψηφίας ως επαρκές κριτήριο ηθικής

νομιμότητας, τότε πρέπει να αποδεχτεί την ακόλουθη λογική συνέπεια: η Τελική Λύση θα γινόταν αποδεκτή, επειδή ενορχηστρώθηκε από ένα καθεστώς που ανήλθε στην εξουσία μέσω δημοκρατικών εκλογών, με την υποστήριξη εκατομμυρίων. Και πάλι, αυτό δεν υπονοεί, φυσικά, ότι η απαγόρευση της πορνογραφίας είναι συγκρίσιμη με τη γενοκτονία, αλλά μόνο για να καταδείξει την πλάνη της θεώρησης της κυριαρχίας της πλειοψηφίας ως επαρκούς ηθικού κριτηρίου. Η δημοκρατία δεν είναι απλώς η κυριαρχία της πλειοψηφίας: είναι ένα πλαίσιο διαδικασιών που έχουν σχεδιαστεί για να προστατεύουν τα άτομα από την αυθαίρετη εξουσία, συμπεριλαμβανομένης της αυθαίρετης εξουσίας της πλειοψηφίας. Χωρίς ηθικά και νομικά όρια, γίνεται μια μορφή τυραννίας που καλύπτεται από δημοκρατική νομιμότητα, μια μορφή ολοκληρωτικής εξουσίας με λαϊκό πρόσωπο. Κάποιοι μπορεί να αντιτείνουν: αν δεν είναι η πλειοψηφία που αποφασίζει τι είναι νόμιμο σε μια δημοκρατία, τότε ποιος το κάνει; Αυτό το ερώτημα πλήττει την καρδιά του δημοκρατικού παραδόξου. Η απάντηση είναι, ταυτόχρονα, πολύ απλή και πολύ περίπλοκη.

i) Από τη μία πλευρά, υπάρχει το σαφές γεγονός ότι η εξουσία πράγματι ανήκει στην πλειοψηφία, αλλά αυτή η εξουσία δεν είναι απόλυτη. περιορίζεται από όρια. Και αυτή δεν είναι μια αντιδημοκρατική στάση. Είμαι βέβαιος ότι κάθε λογικός αναγνώστης θα συμφωνήσει ότι πρέπει να υπάρχουν θεμελιώδη όρια (δόγματα, αν θέλετε) που ισχύουν για όλες τις μορφές εξουσίας στην κοινωνία, ακόμη και για τις πιο νόμιμες (κυβερνήσεις, δικαστές, αστυνομία, γονείς κ.λπ.).

ii) Από την άλλη πλευρά, η πρακτική πρόκληση του ορισμού και της ρύθμισης αυτών των ορίων είναι ένα από τα πιο τρομερά και διαρκή διλήμματα της πολιτικής φιλοσοφίας, ένα πρόβλημα που έχει προκαλέσει ακόμη και τα μεγαλύτερα μυαλά.

Ο Alexis de Tocqueville έγραψε:

> Θεωρώ ότι είναι ένα ασεβές και απεχθές αξίωμα ότι, πολιτικά μιλώντας, ο λαός έχει το δικαίωμα να κάνει οτιδήποτε. και όμως έχω ισχυριστεί ότι κάθε εξουσία πηγάζει από τη βούληση της πλειοψηφίας. Μήπως, λοιπόν, έρχομαι σε αντίθεση με τον εαυτό μου;

Σχεδόν δύο αιώνες αργότερα, δεν έχουμε ακόμη μια οριστική απάντηση σε αυτό το ερώτημα ενός εκατομμυρίου δολαρίων: πώς μπορούμε να κάνουμε τη δημοκρατία έκφραση της βούλησης της πλειοψηφίας και ταυτόχρονα να την ανοσίασουμε ενάντια στην ίδια της την ευθραυστότητα; Όπως προειδοποιεί η Anne Applebaum,

> Υπό τις κατάλληλες συνθήκες, κάθε κοινωνία μπορεί να στραφεί εναντίον της δημοκρατίας. Πράγματι, αν η ιστορία είναι κάτι που πρέπει να ληφθεί υπόψη, όλες οι κοινωνίες μας τελικά θα το κάνουν.

Αυτή η παρατήρηση δεν είναι απαισιοδοξία, αλλά ρεαλισμός. Οι δημοκρατίες δεν καταρρέουν μόνο μέσω πραξικοπημάτων, εξωτερικής αποσταθεροποίησης ή στρατιωτικής επιθετικότητας. Μερικές φορές, υπονομεύονται σιγά σιγά από τους ίδιους τους ανθρώπους που ισχυρίζονται ότι τις υπερασπίζονται. Το μάθημα είναι σαφές: η δημοκρατία πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από την απλή εφαρμογή των προτιμήσεων της πλειοψηφίας. Πρέπει να είναι ένα σύστημα που προστατεύει την ελευθερία.

Προφανώς, δεν τολμώ να λύσω τόσο βαθιά φιλοσοφικά ερωτήματα εδώ. Θα σημειώσω απλώς ότι, αν η δημοκρατία νοείται ως ένα σύστημα που προστατεύει τις ατομικές ελευθερίες, αντί να επιβάλλει απλώς τις προτιμήσεις της πλειοψηφίας, τότε η απαγόρευση της πορνογραφίας απαιτεί αυστηρή δικαιολόγηση. Όπως προειδοποίησε ο John Stuart Mill:

> οι άνθρωποι μπορεί να επιθυμούν να καταπιέσουν ένα μέρος του πληθυσμού τους και απαιτούνται προφυλάξεις τόσο ενάντια σε αυτό όσο και ενάντια σε οποιαδήποτε άλλη κατάχρηση εξουσίας.

Αυτά τα λόγια αποτυπώνουν τέλεια την ουσία της υπόθεσής μας.

Μακριά από το να είναι μια σύγχρονη εφεύρεση, το σεξουαλικά σαφές υλικό χρονολογείται από τα πιο απομακρυσμένα βάθη της αρχαιότητας, παίρνοντας διαφορετικές μορφές ανά τους αιώνες, αλλά πάντα αντανakλώντας μια διαχρονική πτυχή της ανθρώπινης επιθυμίας, τόσο πανταχού παρούσα όσο και άλλες μορφές πολιτιστικής έκφρασης όπως η μουσική, τα μαθηματικά ή το χιούμορ. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε αυτό το πλαίσιο: όπως η πορνογραφία, η κωμωδία αποκαλύπτει μια διάσταση της ανθρώπινης ελευθερίας που αναστατώνει τα συστήματα ελέγχου. Συχνά έχουν εκθέσει τις παραλογότητες της εξουσίας ή έχουν αμφισβητήσει ταμπού και δόγματα, και για αυτόν τον λόγο, και τα δύο έχουν συχνά λογοκριθεί, στιγματιστεί ή φιμωθεί. Η σεξουαλικότητα και το γέλιο μοιράζονται ένα μυστικό: και τα δύο διαλύουν τον φόβο με την ηδονή. Και αυτός ακριβώς είναι ο λόγος για τον οποίο όσοι κυβερνούν με τον φόβο προσπαθούσαν πάντα να τα φιμώσουν. Ωστόσο, επιβιώνουν επειδή δίνουν φωνή σε κάτι πρωτόγονο και ακαταμάχητο στο ανθρώπινο πνεύμα, κάτι που κανένα διάταγμα ή δόγμα δεν κατάφερε ποτέ να σβήσει. Φυσικά, δεν φιλοδοξεί όλη η πορνογραφία να είναι τέχνη, αλλά ούτε και όλη η μουσική, όλη η κωμωδία ή όλη η λογοτεχνία. Το θέμα είναι ότι η προσωπική έκφραση, ακόμη και όταν εμπορευματοποιείται, αξίζει τον ίδιο βασικό σεβασμό με οποιαδήποτε άλλη συναινετική μορφή αυτο-αναπαράστασης. Όπως κάθε άλλη μορφή ανθρώπινης έκφρασης, ούτε η πορνογραφία ούτε το χιούμορ απαιτούν δικαιολογία για να υπάρχουν. Αντίθετα, η απαγόρευσή τους είναι αυτή

που απαιτεί τεκμηριωμένη συλλογιστική. Ο John Stuart Mill δήλωσε:

> Ο μόνος σκοπός για τον οποίο μπορεί να ασκηθεί δικαίως εξουσία σε οποιοδήποτε μέλος μιας πολιτισμένης κοινότητας, ενάντια στη θέλησή του, είναι η αποτροπή βλάβης των άλλων. Το δικό του καλό, είτε σωματικό είτε ηθικό, δεν αποτελεί επαρκή εγγύηση.

Και αυτό δεν είναι απλώς μια θεωρητική ανησυχία: είναι ένας από τους θεμελιώδεις πυλώνες πάνω στους οποίους χτίζεται μια πραγματικά φιλελεύθερη δημοκρατία. Αν δεχτούμε αυτήν την αρχή, τότε το βάρος της απόδειξης βαρύνει αποκλειστικά εκείνους που επιδιώκουν να επιβάλουν απαγόρευση, όχι εκείνους που υπερασπίζονται την ατομική ελευθερία. Με άλλα λόγια, η θεμελιώδης αρχή μιας ελεύθερης κοινωνίας είναι ότι η ατομική ελευθερία δεν χρειάζεται να δικαιολογείται. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι τα όρια μεταξύ των ατομικών επιλογών και εκείνων που επηρεάζουν τους άλλους δεν είναι πάντα σαφή. Στην πραγματικότητα, αυτή η διάκριση εγείρει μια από τις πιο βαθιές και διαρκείς προκλήσεις στην πολιτική φιλοσοφία.

Έτσι, το βασικό ερώτημα σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο δεν είναι "γιατί πρέπει να επιτρέπεται η πορνογραφία;" αλλά μάλλον, όπως έχει ορθώς τεθεί, "υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι για την απαγόρευσή της;". Η σύντομη απάντηση είναι ότι σε μια ελεύθερη κοινωνία, κάθε συναινετικός ενήλικας θα πρέπει να είναι ελεύθερος να εκφράζει τη σεξουαλικότητά του σύμφωνα με τη δική του φύση και επιθυμίες. Η παρακολούθηση ή η παραγωγή πορνογραφίας εμπίπτει πλήρως σε αυτήν την αρχή. Όπως κανείς δεν αναγκάζεται να παρακολουθεί ή να παίζει ένα άθλημα, κανείς δεν αναγκάζεται να παρακολουθεί ή να συμμετέχει σε πορνογραφία. Αλλά η απαγόρευσή της για ηθικούς λόγους θα σήμαινε την επιβολή σε όλους ενός οράματος για τη σεξουαλικότητα που δεν είναι καθολικό, αλλά μόνο μια υποκειμενική οπτική

γωνία. Φυσικά, ο παραλληλισμός με τον αθλητισμό δεν είναι απολύτως εύστοχος, επειδή η πορνογραφία μπορεί να ενοχλήσει όχι μόνο όσους δεν θέλουν (αδιάφοροι ενήλικες) ή δεν πρέπει (ανήλικοι) να έχουν πρόσβαση σε αυτήν, αλλά και όσους την απολαμβάνουν, αλλά μόνο σε συγκεκριμένες στιγμές και πλαίσια της επιλογής τους: ακόμη και όσοι εκτιμούν την πορνογραφία δεν επιθυμούν ανεπιθύμητη έκθεση εκτός των χρόνων που την επιδιώκουν ενεργά. Όπως αναφέρεται σοφά στον Εκκλησιαστή: «Υπάρχει καιρός για όλα». Αλλά αυτό δεν είναι ένα επιχείρημα κατά της πορνογραφίας αυτή καθαυτή, αλλά μάλλον ένα ζήτημα ρύθμισης και πρόσβασης. Είναι σαφές ότι πρέπει να νομοθετηθεί με ιδιαίτερη προσοχή.

Μπορούμε τώρα να εξετάσουμε τις κύριες αντιρρήσεις και να τις αναλύσουμε κριτικά, γιατί αυτός, όπως είδαμε, είναι ο μόνος ουσιαστικός τρόπος για να απαντήσουμε στο ερώτημα.

1) Είναι η πορνογραφία επικίνδυνη;

Μια συχνή κριτική είναι ότι η πορνογραφία είναι επικίνδυνη, είτε για εκείνους που την παράγουν είτε για εκείνους που την καταναλώνουν.

1.1) Επικίνδυνη για εκείνους που την παράγουν;

Επιτρέψτε μου να είμαι απολύτως σαφής: δεδομένης της απεραντοσύνης της βιομηχανίας ψυχαγωγίας ενηλίκων, θα ήταν μη ρεαλιστικό να πιστεύουμε ότι δεν υπάρχουν σοβαρά προβλήματα. Μερικά από αυτά τα ζητήματα είναι αναμφισβήτητα εγκληματικά, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής πίεσης, της συναισθηματικής χειραγώγησης και των ανήθικων συνθηκών εργασίας. Για αυτόν τον λόγο, η ελαχιστοποίηση της πιθανής σοβαρότητας τέτοιων καταχρήσεων υποστηρίζοντας ότι οι ερμηνευτές είχαν πάντα την επιλογή να αρνηθούν, δεν είναι απλώς επιφανειακή, είναι και

επικίνδυνη. Καμία σοβαρή συζήτηση για αυτά τα ζητήματα δεν μπορεί να βασίζεται σε τέτοιες υπεραπλουστεύσεις. Αυτή δεν είναι μια άποψη που έχω, ούτε μια που σκοπεύω να υπερασπιστώ εδώ. Οι καταχρήσεις αξίζουν όχι μόνο ηθική καταδίκη αλλά και νομική δίωξη με πλήρη αποφασιστικότητα. Σε ένα εμπορικό πλαίσιο, η δυναμική δεν είναι η ίδια όπως σε μια ιδιωτική σεξουαλική σχέση. Εάν το περιβάλλον είναι ανθυγιεινό, ένας ερμηνευτής μπορεί να αισθάνεται πιεσμένος να μην πει «όχι αυτό» ή «όχι σήμερα», απλώς και μόνο επειδή βρίσκεται σε ένα αμειβόμενο, δομημένο και γεμάτο προσδοκίες περιβάλλον. Και οι δύο καταστάσεις εγείρουν ηθικά σημαντικές ανησυχίες. Η πρώτη είναι προβληματική για λόγους που είναι πολύ προφανείς: η συναίνεση πρέπει να είναι συγκεκριμένη, όχι μόνο γενική. Αλλά η δεύτερη (το να αισθάνεσαι ανίκανος να πεις «όχι σήμερα») είναι εξίσου σημαντική. Είναι λογικό να υποθέσουμε ότι ακόμη και τα πιο σεξουαλικά ζωντανά και γεμάτα αυτοπεποίθηση άτομα βιώνουν στιγμές, μερικές φορές παρατεταμένες περιόδους, όπου η επιθυμία εξασθενεί. Και αυτό, επίσης, αξίζει σεβασμό. Η επιθυμία έχει τις εποχές της, και η ελευθερία σημαίνει να τιμούμε όχι μόνο τις στιγμές που καίγεται έντονα, αλλά και εκείνες που σβήνει ή υποχωρεί σιωπηλά. Το δικαίωμα να μην νιώθουμε επιθυμία δεν είναι ελάττωμα: είναι μια πτυχή της ανθρωπιάς μας, και μια που δεν πρέπει να σβηστεί από τον ρυθμό της παραγωγής ή τις προσδοκίες των άλλων. Αυτό καθιστά την κατάσταση πιο ευαίσθητη από το συνηθισμένο σεξ, και είναι αλήθεια ότι τα εμπορικά πλαίσια μπορεί να είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε τέτοιους κινδύνους. Αλλά είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτές οι ίδιες δυναμικές μπορούν, τραγικά, να εμφανιστούν σε ανθυγιεινά ιδιωτικά πλαίσια, και με πολύ μεγαλύτερη σοβαρότητα από ό,τι στην επαγγελματική πορνογραφία, όπου ακόμη και η ανήθικη συμπεριφορά περιορίζεται από τη δημόσια φύση της πράξης. Όπως και σε άλλα δυνητικά επικίνδυνα εργασιακά περιβάλλοντα, η πραγματική ασφάλεια εξαρτάται από την

ορθή νομοθεσία, από την ευφυΐα, την ενσυναίσθηση και την ηθική επίγνωση όσων διαχειρίζονται τη διαδικασία, και από καλογραμμένα συμβόλαια.

Η σεξουαλική έκφραση, όπως όλες οι μορφές ανθρώπινης οικειότητας, πρέπει πάντα να παραμένει ελεύθερη, ποτέ να μην είναι οφειλόμενη. Κανείς, υπό οποιοσδήποτε συνθήκες, δεν πρέπει να αισθάνεται ηθικά υποχρεωμένος να προσφέρει το σώμα του. Το να μετατρέψει κανείς την επιθυμία σε καθήκον ισοδυναμεί με το να σβήσει την ψυχή της. Φυσικά, η επιλογή να δώσει κανείς τον εαυτό του, ακόμη και χωρίς επιθυμία, μπορεί να είναι μια πράξη στοργής ή γενναιοδωρίας (αν και ανθρώπινα αμφισβητήσιμη· και τι συμβαίνει αν και οι δύο σύντροφοι κάνουν έρωτα μόνο για να ευχαριστήσουν τον άλλον; Το αποτέλεσμα, ειρωνικά και παράδοξα, είναι ότι κανείς δεν είναι ευχαριστημένος). Αλλά πρέπει πάντα να παραμένει μια επιλογή, ποτέ μια προσδοκία. Ένα νοητικό άνοιγμα στην απόλαυση, όταν είναι αυθεντικό και ελεύθερο, μπορεί σίγουρα να εμπλουτίσει την οικειότητα, αλλά δεν πρέπει ποτέ να συγχέεται με την υποχρέωση. Υπάρχει μια θεμελιώδης ηθική διαφορά μεταξύ μιας επαγγελματικής υποχρέωσης που μπορεί να ανακληθεί χωρίς ντροπή και μιας ηθικής προσδοκίας που μετατρέπει την άρνηση σε ενοχή. Στα πατριαρχικά μοντέλα γάμου, το να πεις όχι συχνά σε κάνει «εγωιστή». Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι εξισώνουμε τους δύο τομείς. Αλλά για να είμαστε ειλικρινείς, πρέπει να παραδεχτούμε ότι ο συναισθηματικός καταναγκασμός και η ηθική προσδοκία μπορούν να λειτουργήσουν πιο ύπουλα στις ιδιωτικές σχέσεις παρά σε ρυθμιζόμενα επαγγελματικά πλαίσια. Η διαφορά έγκειται στις ηθικές συνέπειες της άρνησης της πράξης. Σε υγιή επαγγελματικά πλαίσια, ένας ερμηνευτής μπορεί να αποσυρθεί ανά πάσα στιγμή χωρίς να θεωρηθεί ηθικά ανεπαρκής. Μπορεί να υπάρχουν οικονομικές συνέπειες, αλλά κανείς δεν αμφισβητεί την αξιοπρέπειά της. Το «όχι» της δεν αμαυρώνει την αξία της. Και ούτε οι

φαντασιώσεις της, αν εκφράζονται ελεύθερα, θα πρέπει να την σημαδεύουν με ντροπή. Η ελευθερία να κρατάει κανείς το σώμα του και η ελευθερία να αποκαλύπτει τις επιθυμίες του είναι οι δύο όψεις της ίδιας αξιοπρέπειας. Σε έναν τοξικό γάμο, που διαμορφώνεται από το καθήκον και την προσδοκία, το ίδιο «όχι» μπορεί να αντιμετωπιστεί με ενοχή, συναισθηματική πίεση ή σιωπηλή απογοήτευση. Το κόστος δεν είναι οικονομικό, είναι σχεσιακό: η στοργή, η εκτίμηση ή η ειρήνη μπορεί να αποσυρθούν. Ένα άτομο δεν είναι μια υπηρεσία. Η ελευθερία τελειώνει εκεί που θεωρείται δεδομένη η διαθεσιμότητα, και όπου τελειώνει η ελευθερία, τελειώνει και η αξιοπρέπεια.

Βεβαίως, κάποιοι μπορεί να υποστηρίξουν ότι η ίδια η παρουσία σοβαρών εγκλημάτων θα πρέπει να είναι αρκετή για να δικαιολογήσει μια πλήρη απαγόρευση. Θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι όποιος είναι αρκετά ειλικρινής και διαυγής ώστε να αναγνωρίσει το προφανές (ότι δεν είναι εύλογο να πιστέψει κανείς ότι ένα παγκόσμιο φαινόμενο αυτού του μεγέθους έχει παραμείνει ανέγγιχτο από σοβαρά ζητήματα) πρέπει είτε να τάσσεται με τους πιο ριζοσπαστικούς απαγορευτές, είτε να κατηγορείται για τερατώδη αναισθησία. Αλλά αυτό το είδος σκέψης υποβιβάζει κάθε σύνθετη πραγματικότητα σε μια δυαδική λογική. Όπως θα υποστηρίξω περαιτέρω, υπάρχουν τουλάχιστον δύο αλήθειες που δεν πρέπει ποτέ να ξεχαστούν:

ι) πρώτον, ότι εξαιρετικά σοβαρά εγκλήματα, δυστυχώς, υπάρχουν σε κάθε ανθρώπινη σφαίρα, ακόμη και σε εκείνες που θεωρούνται οι πιο ευγενείς. Η ένταση μεταξύ της επίσημης συναίνεσης και της πραγματικής, χωρίς περιορισμούς ελευθερίας δεν είναι ένα πρόβλημα μοναδικό στην πορνογραφία: μπορεί να προκύψει σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του γάμου, όπου η συναισθηματική πίεση, οι κοινωνικές προσδοκίες ή η οικονομική εξάρτηση μπορεί να επηρεάσουν βαθιά τις επιλογές ενός ατόμου. Ωστόσο, δεν απαγορεύουμε τον γάμο λόγω των παθολογικών περι-

πτώσεών του. Αναγνωρίζουμε τη σημασία του και εργαζόμαστε για να προστατεύσουμε όσους είναι ευάλωτοι σε αυτόν. Η ίδια συλλογιστική πρέπει να ισχύει και εδώ. ii) δεύτερον, ότι η πιθανότητα εμφάνισης σοβαρών προβλημάτων δεν μπορεί να δικαιολογήσει την απαγόρευση κάτι που, για πολλούς ανθρώπους, αντιπροσωπεύει όχι μόνο μια μορφή έκφρασης ή ομορφιάς, αλλά μια βαθιά προσωπική και ζωτική διάσταση της ζωής, όπως ακριβώς η πίστη για έναν πιστό. Και στις δύο περιπτώσεις, έχουμε να κάνουμε με προσωπικές σφαίρες νοήματος που δεν μπορούν να κριθούν απ' έξω. Όπως ακριβώς δεν απαιτούμε μια πίστη να συμμορφώνεται με συλλογικούς κανόνες για να είναι νόμιμη, δεν θα πρέπει να το απαιτούμε αυτό ούτε από τη σεξουαλική έκφραση.

Η απαγόρευση, αντί να επιλύει τα προβλήματα που συζητήθηκαν παραπάνω, δημιουργεί άλλα, εξίσου σοβαρά, ξεκινώντας από την άρνηση της ελευθερίας για εκείνους για τους οποίους η έκθεση είναι μια βαθιά υπαρξιακή ανάγκη. Η εξάλειψη των προβλημάτων καταστρέφοντας ολόκληρο το πλαίσιο που τα περιέχει είναι σαν να προσπαθείς να «θεραπεύσεις» έναν καρκίνο σκοτώνοντας τον ασθενή ή σαν να αρνείσαι να φας, να ντυθείς ή να χρησιμοποιήσεις ένα τηλέφωνο προκειμένου να εξαλείψεις κάθε κίνδυνο υποστήριξης ανήθικων πρακτικών. Αντίθετα, πρέπει να πιστεύουμε στη δυνατότητα εξάλειψης του κακού, διατηρώντας παράλληλα αυτό που είναι καλό, ελεύθερο και άξιο ύπαρξης. Ακριβώς σε τέτοιες περιπτώσεις η διάκριση καθίσταται απαραίτητη.

Ενώ τα εγκλήματα πρέπει να καταδικάζονται και να διώκονται με πλήρη αποφασιστικότητα, δεν δικαιολογούν την απαγόρευση της πορνογραφίας. Η ιστορία δείχνει ότι οι άμεσες απαγορεύσεις δεν εξαλείφουν τη ζήτηση. Την οδηγούν στο παρασκήνιο, σε αγορές όπου η κακοποίηση είναι πιο δύσκολο να εντοπιστεί, να προληφθεί ή να τιμωρηθεί. Δεν υπάρχει λόγος να πιστεύουμε ότι η πορνογραφία θα αποτε-

λούσε εξαίρεση. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι η ρύθμιση είναι πάντα η σωστή απάντηση. Ορισμένες αγορές αξίζουν απαγόρευση (όπως η εμπορία ανθρώπων, η εκμετάλλευση παιδιών ή τα σκληρά ναρκωτικά) επειδή η βλάβη που προκαλούν είναι εγγενής και δεν μπορεί να εξαλειφθεί ή να μετριαστεί μέσω εποπτείας. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει για την πορνογραφία: σε αντίθεση με τις εγγενώς επιβλαβείς αγορές, μπορεί να λειτουργεί με ασφάλεια με κατάλληλους κανονισμούς, εξασφαλίζοντας δίκαιες συνθήκες εργασίας, ενημερωμένη συναίνεση και υποχρεωτικούς ελέγχους υγείας. Η νομιμότητα δεν εγγυάται την τελειότητα, αλλά επιτρέπει τη διαφάνεια και την παρακολούθηση. Ένας τομέας που λειτουργεί στο ύπαιθρο μπορεί να εξελιχθεί, να βελτιωθεί και να τηρεί τα ηθικά πρότυπα. Τα τελευταία χρόνια, η προσοχή σε αυτά τα ζητήματα έχει αυξηθεί σημαντικά. Και αν αυτό εξακολουθεί να θεωρείται ανεπαρκές, αντί να εμπλέκεται σε απαγορευτικές σταυροφορίες, θα ήταν πολύ πιο παραγωγικό αν οι ακτιβιστές πιέζουν για αυστηρότερες ηθικές πιστοποιήσεις, χωρίς να αρνούνται την ελευθερία όσων επιλέγουν να συμμετέχουν σε αυτήν.

Οι ανησυχίες για τα εγκλήματα είναι κατανοητές και θεμιτές. Ωστόσο, το να υποστηρίζουμε ότι η πορνογραφία θα πρέπει να απαγορευτεί για αυτόν τον λόγο θα ήταν εξίσου παράλογο με το να υποστηρίζουμε ότι η εκκλησία θα πρέπει να καταργηθεί λόγω της ύπαρξης κακοποιητικών ατόμων μέσα σε αυτήν (και πρέπει να σημειωθεί ότι αυτά τα εγκλήματα είναι πολύ πιο σοβαρά από οτιδήποτε μπορεί να συμβεί στην επαγγελματική πορνογραφία, για λόγους που θα προτιμούσα να μην κατονομάσω, αν και είναι γνωστοί σε όλους). Σαφώς, αυτή θα ήταν μια παράλογη και αδικαιολόγητη απάντηση. Η διατήρηση κάτι που έχει βαθιά αξία για πολλούς ανθρώπους, ενώ απαιτεί ισχυρή ηθική εποπτεία, δεν αποτελεί προδοσία του πόνου των θυμάτων, δεν είναι άρνηση, αλλά διάκριση: η ικανότητα να διαχωρίζουμε αυτό που πρέπει να καταδικαστεί από αυτό

που αξίζει ακόμα να υπάρχει. Το ίδιο ισχύει και για την οικογένεια, αναμφισβήτητα τον πιο ιερό θεσμό στην ανθρώπινη κοινωνία, το ίδιο το λίκνο της αγάπης και της φροντίδας. Κι όμως, όταν η οικογένεια γίνεται τοξική, μπορεί επίσης να αποτελέσει το σκηνικό για την πιο καταστροφική συναισθηματική και σωματική κακοποίηση. Πρέπει να καταργήσουμε την οικογένεια για αυτόν τον λόγο; Φυσικά και όχι. Επειδή καταλαβαίνουμε ότι η αξία της, για εκατομμύρια ζωές, παραμένει τεράστια και ότι η απάντηση στον πόνο δεν είναι η καταστροφή, αλλά η δικαιοσύνη. Δεν καταστρέφουμε ό,τι έχει νόημα και ομορφιά για να τιμωρήσουμε όσους το πρόδωσαν. Προσπαθούμε να θεραπεύσουμε, να προστατεύσουμε και να διατηρήσουμε ό,τι αξίζει ακόμα να υπάρχει.

Ακολουθώντας τη λογική που ακυρώνει αντί να μεταρρυθμίζει και απλοποιεί αντί να κατανοεί, θα έπρεπε να απαγορεύσουμε την εργασία, τον αθλητισμό, τη μουσική, την εκπαίδευση, τον τουρισμό, τα παιχνίδια, τον εθελοντισμό ή σχεδόν οποιαδήποτε ανθρώπινη δραστηριότητα ή θεσμό, επειδή τα εγκλήματα μπορούν να συμβούν σε οποιοδήποτε πλαίσιο. Ακόμα και η φιλανθρωπία, μια από τις ευγενέστερες δραστηριότητες της ανθρωπότητας, έχει εμπλακεί σε σοβαρά σκάνδαλα. Σκεφτείτε το σκάνδαλο της Oxfam στην Αϊτή, όπου ορισμένοι εργαζόμενοι σε ανθρωπιστικές οργανώσεις καταχράστηκαν την εξουσία τους για να εκμεταλλευτούν ευάλωτες γυναίκες. Πρέπει να απαγορεύσουμε τη φιλανθρωπία για αυτόν τον λόγο; Όχι, φυσικά και όχι. Το πρόβλημα δεν είναι η ίδια η φιλανθρωπία, αλλά τα άτομα που εκμεταλλεύονται ευάλωτα άτομα εντός αυτής.

Η ίδια συλλογιστική ισχύει και για την πορνογραφία: η ανάγκη για σαφείς κανονισμούς στον κλάδο δεν αποτελεί λόγο απαγόρευσης, αλλά μάλλον έναν τρόπο διασφάλισης της προστασίας των εμπλεκομένων, όπως και σε κάθε άλλο τομέα. Επιπλέον, όπως ακριβώς η

κλίμακα του φαινομένου καθιστά παράλογο να πιστεύουμε ότι η κακοποίηση δεν συμβαίνει ποτέ, δεν υπάρχει επίσης λόγος να υποθέσουμε ότι η κακοποίηση είναι πιο διαδεδομένη σε αυτόν τον κλάδο από ό,τι σε παραδοσιακούς χώρους εργασίας, όπου συμβαίνουν διάφορες μορφές κακοποίησης, συχνά κεκλεισμένων των θυρών και μακριά από τον δημόσιο έλεγχο, με τρόπους που παραμένουν κρυφοί ακριβώς επειδή αυτά τα περιβάλλοντα θεωρούνται αξιοσέβαστα και αδιαμφισβήτητα.

Αυτή ακριβώς τη στιγμή, χιλιάδες άνθρωποι εργάζονται σε εργοτάξια χωρίς τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας, μια πραγματικότητα που οδηγεί σε χιλιάδες θανάτους κάθε χρόνο. Κι όμως, δεν ζητάμε την απαγόρευση των κατασκευών, επειδή αναγνωρίζουμε τόσο την κοινωνική τους αξία όσο και τη δυνατότητα βελτίωσης της ασφάλειας μέσω της ρύθμισης. Γιατί η πορνογραφία, όπου οι κίνδυνοι δεν είναι συγκρίσιμοι, να αντιμετωπίζεται σαν να ήταν πιο επικίνδυνη;

Κάποιες ζημιές δεν είναι νομικά καταγεγραμμένες. Δεν είναι όλες οι πληγές εγκλήματα, αλλά παρόλα αυτά είναι πληγές. Άρα έχουν σημασία. Υπάρχουν περιβάλλοντα μέσα στην πορνογραφία που είναι τοξικά; Αναπόφευκτα η απάντηση, κάπου, είναι πάντα ναι. Κανένα ανθρώπινο πεδίο αυτού του μεγέθους δεν μπορεί να είναι εντελώς απαλλαγμένο από τέτοια προβλήματα. Αλλά αυτός δεν είναι λόγος να καταδικαστεί ολόκληρο το βασίλειο της σεξουαλικής έκφρασης. Υπάρχει κίνδυνος κάποιοι να χρησιμοποιήσουν την πορνογραφία όχι για να εξερευνήσουν την επιθυμία, αλλά για να την μαραθούν; Ναι, φυσικά και υπάρχει. Ο κόσμος είναι γεμάτος ανθρώπους που βλάπτουν αυτό που δεν καταλαβαίνουν. Να είστε πολύ προσεκτικοί: δεν πρόκειται για το πόσο σαφής είναι μια σκηνή ή πόσο έντονη μπορεί να είναι η φαντασία. Όταν μια γυναίκα επιλέγει να εκφράσει ελεύθερα τις βαθιές της επιθυμίες, ακόμα και τις πιο τολμηρές, τις πιο άγριες, αυτό που έχει σημασία είναι ότι είναι

δικές της, όχι επιβεβλημένες. Και αυτή η ελευθερία περιλαμβάνει τα πάντα: το δικαίωμα να αγκαλιάσει κανείς τη σεξουαλικότητά του με τόλμη ή να την απορρίψει εντελώς. Και οι δύο επιλογές (και όλα τα ενδιάμεσα) είναι θεμιτά. Η ελευθερία της, η αυτοδιάθεσή της στην επιλογή του εάν και πώς θα ζήσει τη σεξουαλικότητά της, την ευτυχία της: αυτά είναι που κάνουν τη διαφορά. (Και αυτή η αλήθεια φτάνει πολύ πέρα από την πορνογραφία.) Τελικά, όπως ακριβώς δεν απαγορεύουμε τον γάμο επειδή κάποιοι τον μετατρέπουν σε κάτι τοξικό (χωρίς τεχνικά να διαπράττουν έγκλημα), δεν θα πρέπει να απαγορεύουμε την πορνογραφία επειδή κάποιοι την κάνουν κακή χρήση ή επειδή την υποβιβάζουν σε μια απλή μηχανή παραγωγής χρήματος, μετατρέποντας κάτι που θα μπορούσε να τιμήσει τον βαθύτερο εαυτό ενός ατόμου σε κάτι κούφιο, άψυχο, απογυμνωμένο από νόημα, τυφλό στην ομορφιά που θα έπρεπε να αποκαλύψει.

Από την άλλη πλευρά, η ύπαρξη σοβαρού παραπτώματος, στατιστικά αναπόφευκτο σε κάθε μεγάλη ανθρώπινη προσπάθεια, δεν αναιρεί την πραγματικότητα των θετικών και βαθιά σημαντικών εμπειριών: πολλοί άνθρωποι στον κλάδο μιλούν ανοιχτά για την προσωπική τους ολοκλήρωση, ακόμη και μετά την αποχώρησή τους από τον χώρο, όταν οποιοδήποτε οικονομικό συμφέρον είναι ελάχιστο ή απουσιάζει. Και όπως και με τους οδηγούς της Formula 1, μπορεί να φύγουν όχι από λύπη, αλλά απλώς επειδή ένιωσαν ότι ήταν καιρός να ξεκινήσουν ένα νέο κεφάλαιο στη ζωή, ίσως επηρεασμένοι από οικογενειακές ανησυχίες ή άλλους προσωπικούς λόγους. Αυτές οι θετικές μαρτυρίες είναι πραγματικότητες που δεν μπορούν να αγνοηθούν. Κάποιοι μπορεί να το απορρίψουν αυτό ως μια αφελή ή «ρομαντικοποιημένη» άποψη για την πορνογραφία, αλλά αυτό που είναι πραγματικά αφελές είναι η υπόθεση ότι οι ανθρώπινες επιθυμίες, τα κίνητρα και οι φιλοδοξίες μπορούν να αναχθούν σε μια ενιαία, απλοϊκή αφήγηση. Η ιδέα ότι κάθε γυναίκα που μιλάει θετικά για την εμπειρία της στην

πορνογραφία το κάνει αποκλειστικά για οικονομικό κέρδος είναι ένας μη διαψεύσιμος ισχυρισμός. Όπως εξήγησε ο Karl Popper, μια θεωρία που δεν μπορεί να ελεγχθεί εμπειρικά δεν είναι επιστημονικά έγκυρη. Εάν κάθε θετική μαρτυρία απορριφθεί αυτόματα ως επηρεασμένη από οικονομικό συμφέρον, τότε δεν υπάρχει πιθανή παρατήρηση που θα μπορούσε να διαψεύσει αυτή τη θεωρία. Αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε δήλωση πρέπει να γίνεται δεκτή άκριτα, αλλά η απόρριψη όλων των ευνοϊκών μαρτυριών *a priori*, ως θέμα αρχής, ισοδυναμεί με την υιοθέτηση μιας δογματικής και όχι μιας ορθολογικής θέσης. Και το δόγμα, όχι η λογική, είναι ο πραγματικός εχθρός της κατανόησης.

Επιστρέφοντας στο ζήτημα του κινδύνου, αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές κοινωνικά αποδεδειγμένες δραστηριότητες ενέχουν πολύ μεγαλύτερους κινδύνους από την πορνογραφία, όπως οι αγώνες αυτοκινήτου, η ακραία ορειβάσια ή η επιστημονική εξερεύνηση σε θανατηφόρα περιβάλλοντα όπως τα ηφαίστεια και τα σπήλαια. Αυτές οι ασχολίες είναι επικίνδυνες, ωστόσο η κοινωνία δεν ζητά την κατάργησή τους, επειδή ο κίνδυνος είναι εθελοντικός και ενημερωμένος. Ο καθένας βρίσκει νόημα με διαφορετικούς τρόπους: αυτό που μπορεί να φαίνεται απερίσκεπτο ή παράλογο σε κάποιους είναι, για άλλους, η ζωή που βιώνεται στο έπακρο. Η αντίθεση στην πορνογραφία, λοιπόν, συχνά φαίνεται να ασχολείται λιγότερο με την αποδεδειγμένη βλάβη και περισσότερο με την πολιτισμική δυσφορία με τη σεξουαλική έκφραση. Σε μια ελεύθερη κοινωνία, δεν υπάρχει δικαιολογία για την απαγόρευση της συναινετικής ενήλικης δραστηριότητας απλώς και μόνο επειδή κάποιοι τη θεωρούν επικίνδυνη ή άσοφη. Όσοι πραγματικά ενδιαφέρονται θα πρέπει να προσφέρουν επιχειρήματα, όχι να επιβάλλουν περιορισμούς.

1.2) Επικίνδυνο για όσους την παρακολουθούν;

Ένα κοινό επιχείρημα υποστηρίζει ότι η πορνογραφία μπορεί να έχει αντίκτυπο στην ψυχική υγεία. Αν και η πορνογραφία μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις, ειδικά σε ψυχολογικά ευάλωτα άτομα, συχνά αναρωτιέμαι αν οι βαθιά επιθετικές, αγενείς και απογοητευμένες συμπεριφορές που παρατηρούνται συνήθως στην κοινωνία θα μπορούσαν, τουλάχιστον εν μέρει, να προέρχονται από σεξουαλική καταστολή. Ενώ δεν ισχυρίζομαι ότι έχω εμπειρία στην ψυχολογία, αποτελεί ένα θεμιτό φιλοσοφικό ερώτημα εάν οι ανεκπλήρωτες σεξουαλικές ανάγκες, όταν είναι παρατεταμένες, θα μπορούσαν να συμβάλουν σε συναισθηματικές ανισορροπίες. Αυτό δεν σημαίνει ότι θέλω να λάβω ένα οριστικό συμπέρασμα, αλλά να επισημάνω μια φιλοσοφική ασυμμετρία: εξετάζουμε την πιθανή βλάβη της πορνογραφίας, ενώ σπάνια εξετάζουμε τις πιθανές ψυχολογικές συνέπειες της απουσίας της σε ορισμένα πλαίσια, ειδικά όταν αυτή η απουσία οφείλεται σε ντροπή ή εσωτερικευμένη ενοχή.

Ωστόσο, σε αντίθεση με τους κινδυνολογικούς ισχυρισμούς για την πορνογραφία, αναγνωρίζω ότι η οπτική μου είναι μια υπόθεση, όχι μια βεβαιότητα. Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι η πρόθεσή μου δεν είναι να επικρίνω την ίδια την αποχή, η οποία είναι μια θεμιτή και προσωπική επιλογή που, για πολλά άτομα, μπορεί να μην έχει καθόλου αρνητικές συνέπειες. Το θέμα μου είναι απλώς ότι για όσους δεν βρίσκονται σε σχέση και απορρίπτουν την πορνεία, και για τους οποίους το περιστασιακό σεξ δεν είναι μια επιθυμητή ή προσβάσιμη επιλογή, οι πρακτικές εναλλακτικές λύσεις είναι περιορισμένες. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η επιλογή καταλήγει είτε σε κάποια μορφή αυτοδιέγερσης, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει την πορνογραφία, είτε στην αποχή. Αυτό δεν σημαίνει ότι η πορνογραφία ικανοποιεί την ανάγκη για οικειότητα: δεν την ικανοποιεί. Αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να

λειτουργήσει ως βαλβίδα πίεσης: ένας τρόπος για την εκτόνωση της συσσωρευμένης έντασης και τη διατήρηση μιας λειτουργικής εσωτερικής ισορροπίας, αποφεύγοντας την ψυχολογική πίεση όπου η καταστολή διαφορετικά θα μπορούσε να οδηγήσει σε δυσφορία. Αυτό δεν είναι ιδανικό. Είναι απλώς μια ανθρώπινη πραγματικότητα. Αν πρόκειται να συζητήσουμε πιθανές βλάβες, θα πρέπει να τις ζυγίσουμε δίκαια, αντί να υποθέτουμε ότι η αποχή είναι εγγενώς ουδέτερη, ενώ η πορνογραφία είναι εγγενώς επιβλαβής, και αξίζει να αναρωτηθούμε αν οι κίνδυνοι που αποδίδονται στην πορνογραφία υπερτερούν πραγματικά εκείνων που σχετίζονται με την παρατεταμένη ή αναγκαστική αποχή.

Συγκεκριμένα όσον αφορά το ζήτημα της διαστρεβλωμένης αντίληψης της σεξουαλικότητας, δεν αρνούμαι ότι, για ορισμένα άτομα, ιδιαίτερα για εκείνα που δυσκολεύονται με την κριτική σκέψη, η πορνογραφία θα μπορούσε να έχει αρνητικές επιπτώσεις, όπως για παράδειγμα την ανάπτυξη μη ρεαλιστικών προσδοκιών, αλλά αυτό δεν είναι κάτι ιδιαίτερο για την πορνογραφία, σκεφτείτε τη λατρεία της τελειότητας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή τις εξιδανικευμένες απεικονίσεις σε mainstream ταινίες και σειρές. Αυτό που γνωρίζουμε σίγουρα είναι ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εθιστικά και προωθούν διαστρεβλωμένες εικόνες της πραγματικότητας. Απλώς σκεφτείτε την εξάπλωση θεωριών συνωμοσίας όπως οι χημικές ουρές, τα κινήματα κατά των εμβολιασμών, ο επίπεδος-Γαεισμός ή η απόρριψη της θεωρίας της εξέλιξης.

Ενώ υπάρχουν πράγματι κινήματα που υποστηρίζουν αυστηρότερη ρύθμιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, λίγα προτείνουν την πλήρη απαγόρευση. Αντίθετα, η έμφαση δίνεται στην ευαισθητοποίηση, την προώθηση της υπευθυνότητας και τη διασφάλιση της κατάλληλης χρήσης. Φυσικά, όπως και το αλκοόλ και άλλο περιεχόμενο που απευθύνεται σε ενηλίκους, η πορνογραφία θα πρέπει να παραμεί-

νει προσβάσιμη μόνο σε ενήλικα άτομα. Η διασφάλιση ότι οι ανήλικοι δεν έχουν πρόσβαση σε αυτήν είναι ένα ξεχωριστό ζήτημα, ένα ζήτημα που αφορά τη ρύθμιση και όχι την απαγόρευση για όλους.

Μήπως κάποια άτομα αναπτύσσουν ψυχαναγκαστική χρήση πορνογραφίας; Σίγουρα, όπως δείχνει η επιστήμη, μπορεί να συμβεί και με άλλες μορφές ψυχαγωγίας, όπως η τηλεόραση, τα βιντεοπαιχνίδια, ακόμη και με υγιεινές δραστηριότητες όπως η μελέτη, η διατροφή ή η σωματική άσκηση. Η επιστήμη είναι για την κατανόηση, όχι για τη νομιμοποίηση ηθικών σταυροφοριών. Όσοι παλεύουν με ψυχαναγκαστικές συμπεριφορές θα πρέπει να αναζητήσουν βοήθεια μέσω ιατρικής και θεραπείας. Αξίζουν φροντίδα, υποστήριξη και σεβασμό, όχι ένα επικριτικό κράτος που τιμωρεί όλους τους άλλους στο όνομα του πόνου τους. Αυτό δεν θα ήταν ούτε δίκαιο ούτε αξιοπρεπές, ούτε για αυτούς ούτε για τους άλλους. Πίνω πολύ περιστασιακά μια μπύρα, και η γυναίκα μου παίζει δύο ευρώ στο λαχείο κάθε Παρασκευή. Θα έπρεπε και τα δύο να απαγορευτούν επειδή κάποιοι άνθρωποι υποφέρουν από αλκοολισμό ή εθισμό στον τζόγο; Γιατί να μην είμαστε ελεύθεροι να απολαμβάνουμε ουσιαστικά αβλαβείς «κακίες» με την ησυχία μας; Το ζήτημα δεν είναι η πορνογραφία, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ο τζόγος, η χρήση smartphone, τα ψώνια ή το αλκοόλ από μόνα τους, αλλά το πλαίσιο στο οποίο εμπλέκονται.

Κάποιοι μπορεί να αντιταχθούν χειριστικά επικαλούμενοι την εξουσία του ΠΟΥ, αλλά αυτή είναι μια παραπλανητική παρουσίαση. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας δεν υποστηρίζει την απαγόρευση της πορνογραφίας. Οι ανησυχίες της επικεντρώνονται στην προστασία των ευάλωτων πληθυσμών (ιδίως των ανηλίκων, οι οποίοι πρέπει να αποκλείονται αυστηρά από την πρόσβαση σε αυτήν) και όχι στην απαγόρευση της σεξουαλικής έκφρασης ενηλίκων. Όπως ακριβώς εγείρει ανησυχίες για τον υπερβολικό χρόνο μπροστά σε οθόνες χωρίς να

ζητά την απαγόρευση εργαλείων που, παρά τους κινδύνους τους, παραμένουν εξαιρετικά πολύτιμα, όπως τα smartphones.

Συμπερασματικά, ενώ είναι αναμφισβήτητο ότι η πορνογραφία μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις, η απεικόνισή της ως κοινωνικής μάστιγας αποτελεί μια χυδαία υπερβολή που διαστρεβλώνει την πραγματικότητα. Για τους περισσότερους ανθρώπους, υπό συνήθεις συνθήκες, λειτουργεί ως μια ακίνδυνη μορφή ψυχαγωγίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι ακίνδυνη για όλους, αλλά ότι, όπως και άλλα είδη ψυχαγωγίας ενηλίκων, μπορεί να απολαμβάνεται υπεύθυνα από τη συντριπτική πλειοψηφία χωρίς αρνητικές συνέπειες. Αντί να τροφοδοτεί τον ηθικό πανικό, μια πιο ορθολογική προσέγγιση θα ήταν να επικεντρωθούμε στην υπεύθυνη κατανάλωση, όπως ακριβώς κάνουμε με άλλες βιομηχανίες που απευθύνονται σε ενήλικες.

2) Θα εμπόδιζε η κατάργηση της πορνογραφίας την παράνομη διάδοση προσωπικού υλικού;

Ένα επιχείρημα για την απαγόρευση της πορνογραφίας μπορεί να είναι ότι συμβάλλει στη μη εξουσιοδοτημένη διάδοση ιδιωτικού σεξουαλικού περιεχομένου. Πρόκειται για ένα βαθιά ανησυχητικό ζήτημα που αξίζει όχι μόνο την προσοχή μας αλλά και την ενσυναίσθηση και την ακλόνητη αλληλεγγύη μας με τα θύματα. Η ντροπή ανήκει εξ ολοκλήρου σε εκείνους που παραβιάζουν την εμπιστοσύνη τους ή τρέφονται από αυτήν, όχι σε αυτούς. Δεν είναι μόνοι, υπάρχουν άνθρωποι που στέκονται στο πλευρό τους. Σε αυτούς, θα έλεγα: Αν η σημερινή μέρα φαίνεται αφόρητη, κρατηθείτε. Είστε κάτι περισσότερο από αυτόν τον πόνο. Είστε άξιοι αγάπης, σεβασμού και δικαιοσύνης. Δεν σας ορίζουν αυτά που σας έκαναν. Ωστόσο, η ιδέα ότι αυτό το πρόβλημα μπορεί να λυθεί με την απαγόρευση της νόμιμης πορνογραφίας (περιορίζοντας έτσι την ελευθερία όσων βρίσκουν ικανοποιητική τη σεξουαλική

έκφραση και την επίδειξη) είναι λανθασμένη για πολλούς λόγους (αν και οι άνδρες μπορούν επίσης να είναι θύματα, το στίγμα και οι συνέπειες είναι συχνά πιο σοβαρά για τις γυναίκες: για λόγους σαφήνειας, θα αναφερθώ επομένως στην περίπτωση των γυναικών στη συνέχεια).

Ας φανταστούμε ότι, σε ένα καταπιεστικό και επομένως αντιπορνογραφικό κράτος (φασιστικό, κομμουνιστικό, θεοκρατικό κ.λπ.), μια γυναίκα αναφέρει την μη συναινετική κοινοποίηση ενός προσωπικού βίντεο του εαυτού της: θα προστατευτεί ή θα κινδυνεύσει να διωχθεί για «ανήθικες πράξεις»; Σε χώρες με κανονισμούς, υπάρχουν νομικά εργαλεία για την αναφορά και την τιμωρία της παράνομης διανομής βίντεο. Ωστόσο, στις χώρες που έχουν θεσπίσει απαγόρευση, τα θύματα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν εμπόδια στην αναζήτηση δικαιοσύνης, καθώς η ίδια η συζήτηση για σεξουαλικό περιεχόμενο μπορεί να στιγματιστεί ή ακόμη και να ποινικοποιηθεί, ενδεχομένως αποτρέποντάς τα από το να αναφέρουν κακοποιήσεις.

Κάποιοι μπορεί να υποστηρίξουν ότι αυτό το ζήτημα είναι λιγότερο διαδεδομένο σε χώρες όπου η πορνογραφία απαγορεύεται, καθώς, θεωρητικά, δεν θα υπήρχαν προσωπικά βίντεο προς κοινοποίηση χωρίς συναίνεση. Ωστόσο, αυτό το επιχείρημα είναι βαθιά λανθασμένο για τουλάχιστον δύο λόγους.

Ο πρώτος είναι ότι ακόμη και σε χώρες όπου η πορνογραφία είναι νόμιμη και ευρέως διαθέσιμη, η διανομή ή η αναζήτηση μη συναινετικού προσωπικού υλικού αποτελεί πολύ σοβαρό έγκλημα, το οποίο διώκεται με συγκεκριμένους νόμους που αποσκοπούν στην προστασία των θυμάτων και στη δίωξη των παραβατών βάσει του ποινικού δικαίου. Η ενίσχυση αυτών των προστασιών και η διασφάλιση της επιβολής τους είναι ένας ευγενής σκοπός άξιος ακλόνητης υποστήριξης.

Το δεύτερο είναι ότι, ακόμη και αν, παράλογα, υποθέσουμε ότι σε χώρες που ασκούν απαγόρευση ένα βίντεο προσωπικής χρήσης διαδίδεται λιγότερο εύκολα, αυτό δεν θα άλλαζε τίποτα: Η μείωση της κυκλοφορίας δεν σημαίνει τίποτα αν το τίμημα είναι η φήμωση του θύματος ή η ποινικοποίηση της σεξουαλικότητάς του. Επιπλέον, η πιο σοβαρή ζημιά από την παράνομη διάδοση δεν συμβαίνει απαραίτητα σε μεγάλη κλίμακα, μπορεί να συμβεί μεταξύ γνωστών, προκαλώντας βαθιά και άδικη ταιλωπρία, και αυτό ανεξάρτητα από την ποσότητα της προσβάσιμης πορνογραφίας. Αυτός ο πόνος μπορεί να είναι ακόμη πιο καταστροφικός σε περιβάλλοντα όπου η σεξουαλικότητα στιγματίζεται έντονα: ακριβώς σε χώρες όπου το σεξ είναι ταμπού και η πορνογραφία απαγορεύεται, ο κίνδυνος αντιποίνων για το θύμα είναι ακόμη υψηλότερος, επειδή όχι μόνο εκτίθεται παρά τη θέλησή του, αλλά και στιγματίζεται ως ένοχο για μια πράξη που θεωρείται κοινωνικά απαράδεκτη. Σε αυτά τα πλαίσια, το θύμα δεν έχει τρόπο να υπερασπιστεί τον εαυτό του, ενώ όσοι διαδίδουν το βίντεο παραμένουν ατιμώρητοι ή ακόμη και βρίσκουν υποστήριξη στην κοινωνική υποκρισία που καταδικάζει τις γυναίκες περισσότερο από τους άνδρες.

3) Είναι η πορνογραφία υποτιμητική;

Αυτή η κριτική βασίζεται σε μια πολύ αμφισβητήσιμη υπόθεση: ποιος αποφασίζει τι είναι «υποτιμητικό» και για ποιον; Δεν θέλω να σχετικοποιήσω όλες τις αξίες εδώ. Αντίθετα, θέλω να τονίσω ένα θεμελιώδες ηθικό σημείο: ότι όταν ένας ενήλικας δίνει έγκυρη, ενημερωμένη συγκατάθεση σε μια σεξουαλική έκφραση και δεν αισθάνεται καμία ντροπή ή βλάβη γι' αυτήν, πρέπει να αναρωτηθούμε αν το να την αποκαλούμε «εξευτελιστική» είναι μια αντανάκλαση της ίδιας της πράξης ή μιας εξωτερικής ηθικής κρίσης που προβάλλεται σε αυτήν.

Υπήρξε μια εποχή που ακόμη και η Μαντάμ Μποβαρύ του Φλωμπέρ διώχθηκε για άσεμνη συμπεριφορά. Και για πολύ καιρό, ακόμη και οι τοιχογραφίες του Μιχαήλ Άγγελου στην Καπέλα Σιξτίνα θεωρούνταν σκανδαλώδεις λόγω της γυμνότητάς τους. Αυτό που θεωρείται «εξευτελιστικό» ήταν πάντα σε μεγάλο βαθμό θέμα πολιτιστικής αντίληψης παρά αντικειμενικής αλήθειας. Το θέατρο, επίσης, θεωρούνταν για καιρό ανυπόληπτο, με τρόπο που είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς σήμερα. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για την εργασία: σε πολλές κοινωνίες του παρελθόντος, αυτό που τώρα θεωρούμε ως μια ευγενή και αξιοπρεπή ενασχόληση θεωρούνταν κάποτε κάτι για το οποίο πρέπει να ντρεπόμαστε. Στο κεφάλαιο 4 του βιβλίου «Οι Αρραβωνιασμένοι», ο Αλεξάντρο Μαντσόνι αφηγείται την ιστορία ενός εμπόρου που, έχοντας γεράσει, ντρεπόταν «για όλο αυτόν τον χρόνο που είχε αφιερώσει κάνοντας κάτι σε αυτόν τον κόσμο» και παρατηρεί με τη συνηθισμένη του ευφυΐα και το λεπτό του χιούμορ ότι «η πώληση δεν είναι πιο γελοία από την αγορά», τονίζοντας πόσο παράλογο ήταν να θεωρείται υποτιμητική μια δραστηριότητα απαραίτητη για την κοινωνία.

3.1) Υποτιμητικό για ποιον;

Η ταμπέλα ως «υποτιμητικό» κάτι στο οποίο ένας ενήλικας συμμετέχει οικειοθελώς είναι απλώς μια εξωτερική προβολή προσωπικών συναισθημάτων, παρά μια αντικειμενική πραγματικότητα. Θα παραδεχτώ: Προσωπικά θεωρώ πολλά ριάλιτι σόου υποτιμητικά, τόσο για την αξιοπρέπεια όσο και για την νοημοσύνη των εμπλεκομένων, αλλά αναγνωρίζω ότι αυτό είναι θέμα γούστου, όχι νομικό ζήτημα. Άλλοι τα απολαμβάνουν, και αυτό είναι αρκετό. Σίγουρα, όλοι μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι η απαγόρευση τέτοιων προγραμμάτων με νόμο θα αποτελούσε σαφή παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας.

Αν, από την άλλη πλευρά, ο ισχυρισμός είναι ότι η πορνογραφία είναι υποτιμητική για τον

θεατή, τότε τι κάνει την παρακολούθηση σεξ πιο υποτιμητική από την παρακολούθηση αθλητικών, ταινιών ή ντοκιμαντέρ;

Κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι η δημιουργία πορνογραφίας είναι ταπεινωτική. Ωστόσο, αν ένα άτομο βιώνει κάτι ως θετικό και ικανοποιητικό, δεν υπάρχει λόγος να το επικρίνει μόνο και μόνο επειδή δεν ταιριάζει στους παραδοσιακούς κοινωνικούς κανόνες. Η πορνογραφία μπορεί να περιλαμβάνει βρώμικη κουβέντα ή να περιλαμβάνει δυναμικές όπως η συναινετική και ευχάριστη εξερεύνηση του ελέγχου και της παράδοσης. Αλλά αυτά λαμβάνουν χώρα μέσα σε έναν χώρο που ορίζεται από την αμοιβαία συναίνεση και την προσωπική αυτονομία, η οποία τα διακρίνει θεμελιωδώς από τον εξαναγκασμό. Δεν έχουν καμία σχέση με την καταπίεση που διεγείρει το άρρωστο μυαλό ενός βιαστή. Η θεμελιώδης διαφορά είναι η συναίνεση: αυτό που κάνει μια σεξουαλική δυναμική ελκυστική είναι *ακριβώς* το γεγονός ότι επιλέγεται και απολαμβάνεται ελεύθερα και από τα δύο μέρη, τίποτα δεν θα μπορούσε να απέχει περισσότερο από οποιοδήποτε είδος κακοποίησης. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ορισμένα άτομα βρίσκουν βαθιά ικανοποίηση στη συναινετική δυναμική κυριαρχίας και υποταγής, που δεν βασίζεται στη βία ή την ταλαιπωρία, αλλά στην εμπιστοσύνη, την ψυχολογική παράδοση και την κοινή χαρά της εξερεύνησης ρόλων ελέγχου και ευαλωτότητας. Αυτή, επίσης, είναι μια έγκυρη και ουσιαστική μορφή σεξουαλικής έκφρασης, εφόσον επιλέγεται ελεύθερα και απολαμβάνεται αμοιβαία. Για να είναι ηθικά ορθές, αυτές οι δυναμικές πρέπει να βασίζονται σε βαθύ συναισθηματικό συντονισμό και να επιλέγονται επειδή αντηχούν με την εσωτερική αλήθεια των εμπλεκομένων. Η ταξινόμηση τέτοιων εμπειριών ως «εξευτελιστικών» αγνοεί την ποικιλομορφία της ανθρώπινης σεξουαλικότητας και διακινδυνεύει να προβάλει την προσωπική δυσφορία κάποιου σε άλλους. Αυτή η ποικιλομορφία περιλαμβάνει όχι μόνο τολμηρή έκφραση, αλλά και σιωπή. Κάποιοι

άνθρωποι εκφράζουν την αυτονομία τους στρέφοντας το σεξ. άλλοι, απομακρύνοντάς το από αυτό. Καμία μορφή ελευθερίας δεν είναι πιο θεμιτή από κάποια άλλη. Η αποχή δεν είναι καταστολή και η αδιαφορία δεν είναι αποτυχία. Η ελευθερία να πει κανείς ναι δεν σημαίνει τίποτα χωρίς την ίση ελευθερία να πει όχι, όχι μόνο για μια στιγμή, αλλά ίσως για μια ολόκληρη ζωή. Επιπλέον, η πορνογραφία δεν αγκαλιάζει απαραίτητα τολμηρές δυναμικές. Καλύπτει ένα ευρύ φάσμα εκφράσεων, που κυμαίνονται από τις πιο απαλές και ρομαντικές μορφές ερωτισμού έως τις πιο σαφείς παραστάσεις. Δεν υπάρχει ένας μόνο ορισμός της πορνογραφίας, όπως ακριβώς δεν υπάρχει ένας μόνο τρόπος να βιώσει κανείς τη σεξουαλικότητα. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι όλες οι μορφές βασίζονται στη συναίνεση και την προσωπική επιλογή. Αν μια σεξουαλική εμπειρία επιλέγεται συνειδητά μεταξύ ενηλίκων και βιώνεται με ασφάλεια, τότε το αν θεωρείται εξευτελιστική είναι θέμα προσωπικής οπτικής γωνίας, όχι δικαιολογία για απαγόρευση. Είναι γελοίο για κάποιον να υπαγορεύει: «Όχι, δεν πρέπει να το απολαμβάνεις έτσι, μόνο και μόνο επειδή δεν μου αρέσει». Τελικά, αυτή η αρχή ισχύει για οποιαδήποτε άλλη ανθρώπινη δραστηριότητα: και βρίσκω τη σύγκριση με την ακραία ορειβασία πολύ ενδιαφέρουσα και πάλι: κάποιοι τη βρίσκουν εξαιρετικά ικανοποιητική, ενώ για άλλους θα ήταν ένας εφιάλτης. Η στέρηση αυτής της εμπειρίας από τον πρώτο θα ήταν σχεδόν εξίσου σοβαρό έγκλημα με το να αναγκάσεις τον δεύτερο να τη ζήσει.

Αξίζει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι δεν είναι παράλογο να υποθέσουμε ότι ακόμη και όσοι είναι σκεπτικοί ή προσωπικά αδιάφοροι για την πορνογραφία πιθανότατα θα παραδεχτούν ότι δεν είναι όλη άσχημη, άψυχη ή εξευτελιστική. Ακόμα και αν παραβλέψουμε σχεδόν όλο το υπάρχον περιεχόμενο, είναι δύσκολο να πιστέψουμε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι, αν εκτεθούν σε ένα ευρύ και ποικίλο φάσμα, δεν θα βρουν τουλάχιστον μερικά έργα που τους

βρίσκουν. Όχι επειδή είναι «υποκριτές», αλλά επειδή η ερωτική φαντασία είναι τόσο ποικιλόμορφη και περίπλοκη όσο η μουσική ή η ποίηση. Ακόμα κι αν αποδεχόμασταν, παράλογα, την απαγορευτική λογική που λέει «Το απαγορεύω επειδή δεν μου αρέσει», (μια λογική που είναι ηθικά αβάσιμη), ο έμμεσος συλλογισμός πίσω από μια πλήρη απαγόρευση θα κατέρρεε.

3.2) Το ηθικό διπλό μέτρο και σταθμά

Στην πραγματικότητα, η ιδέα ότι η πορνογραφία είναι υποτιμητική είναι συχνά μια αντανάκλαση μιας μακράς πολιτιστικής παράδοσης που πάντα έβλεπε τη γυναικεία σεξουαλικότητα ως κάτι που πρέπει να ελέγχεται και να περιορίζεται. Δεν είναι τυχαίο ότι οι γυναίκες που ασχολούνται με την πορνογραφία συχνά κρίνονται άσχημα, ενώ οι άνδρες πολύ λιγότερο, αν όχι καν θαυμάζονται. Αυτό είναι το ίδιο μοτίβο που οδηγεί στον έπαινο ενός άνδρα με πολλές συντρόφους και στην καταδίκη μιας γυναίκας για την ίδια συμπεριφορά. Αλλά αν το πρόβλημα είναι το κοινωνικό στίγμα, η λύση δεν είναι η απαγόρευση της πορνογραφίας: είναι η αλλαγή της νοοτροπίας που την περιβάλλει. Δεν είναι η πορνογραφία που υποβαθμίζει τις γυναίκες, αλλά μάλλον οι κοινωνικοί κανόνες που επιβάλλουν ένα ηθικό βάρος στις γυναίκες για τις σεξουαλικές τους επιλογές. Αυτή η κρίση είναι μια μορφή σεξουαλικής καταπίεσης. Μια τέτοια καταδίκη δεν είναι μόνο άδικη, αλλά και θεμελιωδώς ασύμβατη με τις αρχές της δικαιοσύνης και της μη κρίσης που προωθεί η αληθινή χριστιανική ηθική.

Υπάρχει όμως κάτι ακόμη πιο ανησυχητικό πίσω από τον ισχυρισμό ότι μια γυναίκα «δεν πρέπει» να κάνει πορνογραφία, όχι επειδή δεν θέλει, αλλά επειδή οι άλλοι λένε ότι είναι ανάξια της. Μια τέτοια συλλογιστική δεν είναι προστατευτική: είναι σεξιστική και τελικά απανθρωποποιητική. Βασίζεται στην υπόθεση ότι οι γυναίκες δεν είναι πλήρως ικανές να

αποφασίζουν μόνοι τους τι τιμά ή τι ατιμάζει την αξιοπρέπειά τους. Το να πεις σε μια γυναίκα «δεν μπορείς να κάνεις πορνογραφία» επειδή προσβάλλει το ηθικό σου γούστο δεν διαφέρει από το να της πεις «δεν μπορείς να μιλήσεις δημόσια» ή «πρέπει να μείνεις σπίτι και να μαγειρέψεις».

Δεν πρόκειται για την προστασία της ψυχής της, πρόκειται για την αστυνόμευση της θέλησής της. Το να αρνηθείς σε κάποιον το δικαίωμα να ορίζει την αξιοπρέπειά του είναι μια βαθύτερη μορφή αντικειμενοποίησης από οποιαδήποτε συναινετική πράξη. Λέει: «Δεν σου επιτρέπεται να είσαι ο εαυτός σου, επειδή έχουμε ήδη αποφασίσει ποιος πρέπει να είσαι». Και δεν υπάρχει πιο σκληρή, ούτε πιο αλαζονική προσβολή από το να προσποιείσαι ότι προστατεύεις κάποιον αρνούμενος το δικαίωμα να είναι αυτός που είναι. Δεν τολμώ να μιλήσω για τις γυναίκες, μόνο για να σταθώ δίπλα σε εκείνους που έχουν κριθεί και να επιβεβαιώσω την αξιοπρέπειά τους.

Πρέπει να θυμόμαστε ότι το στίγμα δεν στοχεύει μόνο σε εκείνους που επιλέγουν την πορνογραφία ως επάγγελμα. Χτυπάει επίσης, ίσως ακόμη πιο σκληρά, εκείνους που την εξερεύνησαν κάποτε, από περιέργεια, επιθυμία, αίσθηση ελευθερίας ή ακόμα και απλώς για να βγάλουν εύκολα χρήματα, και στη συνέχεια, με την πάροδο του χρόνου, μπορεί να έχουν αρχίσει να αμφιβάλλουν, αναρωτώμενοι αν αυτή η επιλογή έχει αφήσει ένα σημάδι πάνω τους. Σε αυτές τις γυναίκες, θέλω να πω, με όλη την ευγένεια και τη δύναμη που μπορώ: δεν έχετε χάσει τίποτα. Ούτε την αξιοπρέπειά σας. Ούτε το δικαίωμά σας να αγαπηθείτε. Ούτε την ικανότητά σας να σας βλέπουν με μάτια γεμάτα εκτίμηση και γνήσια και τρυφερή αγάπη. Δεν υπάρχει τίποτα κακό με εσάς, ούτε τότε, ούτε τώρα. Όσοι σας κρίνουν χωρίς κατανόηση αποκαλύπτουν μόνο τα δικά τους όρια, όχι τα δικά σας. Σας αξίζει να να αγαπείσαι με πάθος, με σεβασμό, με ποίηση. Όχι «παρά» όσα έχεις κάνει, αλλά ακόμα περισ-

σότερο λόγω του θάρρους που είχες. Γιατί το να δείχνεις τον εαυτό σου, να λες χωρίς ντροπή στον κόσμο: «αυτός είμαι εγώ», δεν σημαίνει απλώς να αποκαλύπτεις το δέρμα σου, αλλά να γυμνώνεις την ψυχή σου. Και αυτό, επίσης, είναι κάτι βαθιά ανθρώπινο και βαθιά άξιο. Αυτό δεν σημαίνει ότι μια τέτοια επιλογή πρέπει να γίνει ελαφρά τη καρδιά. Όπως είπα νωρίτερα, «αν το πρόβλημα είναι το κοινωνικό στίγμα, η λύση δεν είναι να απαγορεύσουμε την πορνογραφία: είναι να αλλάξουμε τη νοοτροπία που την περιβάλλει», αλλά αυτός ο στόχος είναι ακόμα μακριά και μπορεί να μην επιτευχθεί ποτέ πλήρως. Το στίγμα υπάρχει, και αν κάποιος νιώθει πολύ εύθραυστος για να το κουβαλήσει ελαφρά, με ηρεμία, δεν νομίζω ότι είναι σοφό να το αγνοήσει. Αλλά αυτό δεν έχει καμία σχέση με την αξία ενός ατόμου που έχει βιώσει αυτή την εμπειρία.

3.3) Ο φόβος της ελευθερίας των άλλων ανθρώπων

Προσωπικά, όπως οι περισσότεροι άνθρωποι, είμαι συναισθηματικά και σεξουαλικά μονογαμικός και κλειστός, και δεν έχω κανένα ενδιαφέρον να ζήσω τη σεξουαλικότητά μου διαφορετικά. Αλλά αυτό δεν με κάνει να νιώθω ανώτερος από εκείνους που κάνουν επιλογές διαφορετικές από τις δικές μου (για παράδειγμα, επιλογές ασυδοσίας ή επιδειξιμανίας που χαρακτηρίζουν την πορνογραφία), όπως ακριβώς δεν θα ένιωθα καλύτερα από κάποιον που ασχολείται με extreme sports ή αφιερώνεται σε πάθη που εγώ δεν θα ασκούσα. Το μόνο κριτήριο που πραγματικά έχει σημασία είναι η πρόθυμη και ενημερωμένη συναίνεση των εμπλεκομένων. Γιατί να πω σε εκείνους που ζουν τη σεξουαλικότητά τους διαφορετικά από εμένα, "Είμαι δίκαιος και εσύ κάνεις λάθος"; Ποια αντικειμενική αρχή δικαιολογεί μια τέτοια στάση; Με ποια έννοια είμαι ηθικά ανώτερος; Η αληθινή αγάπη δεν απειλείται από τη σεξουαλική έκφραση, ειδικά όταν γίνεται κατανοητό ότι το σεξ και η αγάπη, αν και

συχνά συναντώνται, δεν είναι το ίδιο. Κάποιος μπορεί να νιώσει συναισθηματική εμπλοκή χωρίς επιθυμία, και επιθυμία χωρίς συναισθηματική εμπλοκή. Αυτό δεν είναι ελάττωμα στην ανθρώπινη φύση. Είναι μέρος του πλούτου της. Πιστεύω επίσης ακράδαντα στη δυνατότητα βαθιάς φιλίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, ή, στην περίπτωση των ομοφυλόφιλων ατόμων, μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου. Με θλίβει όταν οι άνθρωποι νιώθουν την ανάγκη να σεξουαλικοποιήσουν κάθε μορφή στοργής ή οικειότητας, σαν η μόνη συναισθηματική μας γλώσσα να ήταν ερωτική. Υπάρχει απέραντη ομορφιά σε δεσμούς που δεν ζητούν τίποτα άλλο παρά παρουσία, αφοσίωση και την ήσυχη χαρά του να είσαι εκεί για τον άλλον. Αυτή η σύντομη παρέκβαση, πιστεύω, δεν είναι άστοχη. Η φιλοσοφική σκέψη σημαίνει επίσης την αναγνώριση των βαθιών συνδέσεων μεταξύ φαινομενικά διαφορετικών θεμάτων. Η σεξουαλική ελευθερία περιλαμβάνει επίσης την ελευθερία να μην κάνεις σεξ, την ελευθερία να καλλιεργείς βαθιούς, μη ερωτικούς δεσμούς, να ζεις συναισθηματικές σχέσεις χωρίς προκαθορισμένα πρότυπα. Εδώ, ήθελα να αμφισβητήσω την ιδέα ότι ορισμένες συνδέσεις πρέπει να σεξουαλικοποιούνται ή να κατηγοριοποιούνται. Αυτή είναι, στην πραγματικότητα, η ίδια παρόρμηση που κρύβεται πίσω από την παρόρμηση να απαγορευτεί η πορνογραφία: η εμμονή με την ταμπέλα, με την κατηγοριοποίηση, με τον έλεγχο. Με άλλα λόγια, αυτές οι σκέψεις, αν και προσωπικές, έχουν βαθιά σημασία, επειδή η ικανότητά μας να σεβόμαστε την ελευθερία των άλλων ανθρώπων ξεκινά με την ικανότητά μας να κατανοούμε την ποικιλομορφία της ανθρώπινης σύνδεσης. Ακριβώς αυτός ο πλούτος της ανθρώπινης εμπειρίας θα πρέπει να μας υπενθυμίζει ότι δεν είμαστε σε θέση να κρίνουμε. Αν ένα άτομο επιλέξει οικειοθελώς να κάνει πορνογραφία, βρίσκει ικανοποίηση στην εργασία του και δεν υφίσταται βλάβη, το πραγματικό ερώτημα είναι αν είναι δουλειά κάποιου άλλου να κρίνει. Ποιοι είμαστε εμείς για να πούμε ότι είναι «εξευτελιστικό»; Η προσπάθεια νομο-

θέτησης της ηθικής με βάση την προσωπική δυσφορία πλησιάζει επικίνδυνα μια αυταρχική νοοτροπία και εγείρει ευρύτερες φιλοσοφικές ανησυχίες σχετικά με την ατομική ελευθερία και τον κρατικό έλεγχο στην ιδιωτική ζωή.

Όπως το έθεσε εύγλωττα ο John Stuart Mill στο βιβλίο του «Περί Ελευθερίας»:

> Μόλις οποιοδήποτε μέρος της συμπεριφοράς ενός ατόμου επηρεάσει επιζήμια τα συμφέροντα των άλλων, η κοινωνία έχει δικαιοδοσία επ' αυτού και το ερώτημα εάν η γενική ευημερία θα προωθηθεί ή όχι με την παρέμβαση σε αυτήν, γίνεται ανοιχτό προς συζήτηση. Αλλά δεν υπάρχει χώρος για να εξεταστεί οποιοδήποτε τέτοιο ζήτημα όταν η συμπεριφορά ενός ατόμου δεν επηρεάζει τα συμφέροντα κανενός άλλου εκτός από τον ίδιο ή δεν χρειάζεται να τα επηρεάσει εκτός αν το θέλουν (όλα τα εμπλεκόμενα άτομα πρέπει να είναι ενήλικα και να έχουν το συνηθισμένο επίπεδο κατανόησης). Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, θα πρέπει να υπάρχει απόλυτη ελευθερία, νομική και κοινωνική, να προβεί κανείς στην πράξη και να υποστεί τις συνέπειες.

Παρόμοιες συζητήσεις προκύπτουν και σε άλλους τομείς της ατομικής αυτονομίας. Σκεφτείτε την ευθανασία: θα έπρεπε ένα ενημερωμένο, συναινετικό άτομο να στερηθεί το δικαίωμα να τερματίσει τα βάσανά του; Ή ας πάρουμε την ομοφυλοφιλία, η οποία μέχρι σχετικά πρόσφατα περιοριζόταν με βάση ηθικολογικά επιχειρήματα παρόμοια με αυτά που μερικές φορές στρέφονται κατά της πορνογραφίας σήμερα. Σε ορισμένα μέρη του κόσμου, εξακολουθεί να είναι παράνομη, συχνά από ετεροφυλόφιλους άνδρες (σε πολλά πλαίσια, οι γυναίκες τείνουν να δείχνουν μεγαλύτερη ανοχή, και σε πολιτισμικά οπισθοδρομικές χώρες, σπάνια κατέχουν θέσεις εξουσίας ούτως ή άλλως) οι οποίοι, ακριβώς επειδή είναι ετεροφυλόφιλοι άνδρες, καταλαβαίνουν πόσο οδυνηρό θα ήταν να βρεθούν παγιδευμένοι σε έναν κόσμο όπου η μόνη επιτρεπόμενη μορφή

οικειότητας είναι η σχέση με τους άνδρες. Κι όμως, παρά την κατανόηση αυτή, αισθάνονται ότι δικαιούνται να επιβάλουν ακριβώς αυτό στις λεσβίες γυναίκες, αρνούμενες το δικαίωμα να ακολουθούν τη δική τους φύση και να αγαπούν ελεύθερα. Όχι από άγνοια, αλλά από θέληση να επιβάλουν στους άλλους αυτό που οι ίδιες δεν θα δεχόντουσαν ποτέ να υπομείνουν. Όπως και με την πορνογραφία, αυτό που αποκαλύπτουν όλες αυτές οι περιπτώσεις είναι ο ίδιος υποκείμενος φόβος για την ελευθερία των άλλων ανθρώπων και η εμμονή με τον έλεγχο του τι είναι διαφορετικό.

Ωστόσο, ακριβώς επειδή η υπεράσπιση της ελευθερίας των ομοφυλόφιλων είναι τόσο σημαντική, πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε τους κινδύνους που θέτει η εκμετάλλευσή της για αυτοεξύψωση. Τα τελευταία χρόνια, σε ορισμένα δυτικά πλαίσια, έχουμε δει έναν αυξανόμενο αριθμό ατόμων που, υπό το πρόσχημα της υπεράσπισης των σεξουαλικών μειονοτήτων, φαίνεται να ενδιαφέρονται περισσότερο για την επίδειξη ηθικής ανωτερότητας παρά για την πραγματική ευημερία εκείνων που ισχυρίζονται ότι υπερασπίζονται. Αυτές οι δυναμικές, που συχνά καθοδηγούνται από τη ματαιοδοξία παρά από την αρετή, μπορούν να αποξενώσουν την κοινή γνώμη, να δημιουργήσουν πολιτισμική κόπωση, ακόμη και να δυσκολέψουν τη ζωή των ίδιων των ομοφυλόφιλων, οι οποίοι μπορεί να αισθάνονται αμήχανα, να παρουσιάζονται λανθασμένα ή να υποβιβάζονται σε σύμβολα σε ιδεολογικές μάχες. Ένα πολύ παρόμοιο φαινόμενο μπορεί να παρατηρηθεί στον αντιρατσιστικό ακτιβισμό, όπου ορισμένες φωνές δεν αναζητούν δικαιοσύνη, αλλά τα φώτα της δημοσιότητας. Ο αγώνας για αξιοπρέπεια και ισότητα αξίζει κάτι καλύτερο από το να εργαλειοποιείται από το εγώ. Όπως σημείωσε κάποτε ο Alessandro Manzoni (κεφάλαιο 13 του αρραβωνιαστικού), συμβαίνει συχνά οι πιο ένθερμοι υποστηρικτές να γίνονται εμπόδιο.

Μια αλήθεια που εξακολουθεί να ισχύει: οι πιο ένθερμοι υποστηρικτές, χωρίς ταπεινότητα και μέτρο, μπορούν συχνά να γίνουν εμπόδιο στον ίδιο τον σκοπό που θέλουν να υπηρετήσουν.

4) Αντικειμενοποιεί η πορνογραφία τους ανθρώπους;

Ενώ είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι ορισμένα άτομα μπορεί να βρουν γνήσια σεξουαλική ικανοποίηση στο να αντικειμενοποιούνται ερωτικά, μέσα σε ένα συναινετικό και οικείο πλαίσιο, ο όρος αντικειμενοποίηση χρησιμοποιείται συχνά με αρνητική έννοια, υπονοώντας απώλεια θέλησης, αξιοπρέπειας ή ανθρωπιάς. Αλλά αυτές είναι θεμελιωδώς διαφορετικές έννοιες. Η ερωτική αντικειμενοποίηση, όταν επιλέγεται ελεύθερα και βιώνεται με αμοιβαίο σεβασμό, δεν είναι το ίδιο με την απανθρωποποίηση. Η πρώτη μπορεί να είναι μια έγκυρη μορφή προσωπικής έκφρασης. η δεύτερη είναι μια παραβίαση του εαυτού.

Όταν όμως μιλάμε για αντικειμενοποίηση στην πορνογραφία, αναφερόμαστε πραγματικά στη δεύτερη; Εάν ένα ενήλικο και συναινετικό άτομο αποφασίσει να κάνει πορνό, ποιοι είμαστε εμείς για να πούμε ότι «υποβιβάζεται σε αντικείμενο»; Εάν αυτή η λογική ήταν έγκυρη, θα έπρεπε να πούμε ότι ένα μοντέλο αντικειμενοποιείται επειδή εκτιμάται για την αισθητική του ή ότι ένας αθλητής αντικειμενοποιείται επειδή η αξία του συνδέεται με τη σωματική απόδοση. Αλλά κανείς δεν εγείρει αυτές τις αντιρρήσεις, επειδή είναι σαφές ότι η αξία ενός ατόμου δεν μειώνεται ποτέ σε μία μόνο διάσταση. Επιπλέον, η πορνογραφία δεν ακυρώνει την προσωπικότητα όσων την ασκούν. Γιατί δεν θα μπορούσε, αντίθετα, να είναι ένας τρόπος έκφρασης της ατομικότητάς κάποιου;

Η έκφραση «να το βλέπεις ως αντικείμενο» είναι από μόνη της προβληματική. Μια ερμηνεύτρια πορνό δεν θεωρείται μανεκέν ή άδαιο κέλυφος: ακριβώς το γεγονός ότι είναι ζωντα-

νή, παρούσα και συνειδητή δίνει νόημα στη σκηνή και την καθιστά ερωτική. Αυτό που διεγείρει την επιθυμία δεν είναι η απουσία υποκειμενικότητας, αλλά ακριβώς η συνειδητή της παρουσία, η επίγνωση πίσω από το βλέμμα, η σκόπιμη πράξη της επίδειξης του εαυτού της. Δεν περιορίζεται σε αντικείμενο. Είναι ένα υποκείμενο που επιλέγει να παίξει με ορισμένους αισθητικούς κώδικες. Και αυτή η σκόπιμη επιλογή είναι αυτό που διαχωρίζει την ερωτική επίδειξη από την απανθρωποποίηση. Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος για τον οποίο η πορνογραφία που δημιουργείται από την Τεχνητή Νοημοσύνη, όσο ρεαλιστική κι αν είναι, δεν μπορεί ποτέ να έχει την ίδια αξία με την πραγματική πορνογραφία. Αυτές δεν είναι απλώς εικόνες, είναι εκφράσεις της ανθρώπινης παρουσίας, συνειδητών ατόμων που επιλέγουν να φαίνονται. Τα ηθικά και συναισθηματικά διλήμματα που σύντομα θα προκύψουν γύρω από τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στην πορνογραφία είναι μια ακόμη απόδειξη ότι οι ερμηνευτές δεν γίνονται αντιληπτοί ως αντικείμενα, αλλά ως συνειδητά άτομα. Αν πραγματικά θεωρούνταν απλώς όργανα, η πορνογραφία θα μετατρέπεται σε τεχνητά αντίγραφα. Αμφιβάλλω έντονα αν αυτό θα συμβεί ποτέ. Η τεχνητά δημιουργημένη εικονιστική τέχνη μπορεί να είναι αποτελεσματική σε πολλούς άλλους τομείς, αλλά ακριβώς στην πορνογραφία αποτυγχάνει να υποκαταστήσει το ανθρώπινο στοιχείο. Υπάρχουν τομείς όπου οι άνθρωποι συχνά αντιμετωπίζονται ως αντικαταστάσιμα εργαλεία: σε εργοστάσια, σε γραφεία, στην εξυπηρέτηση πελατών. Φυσικά, δεν υπάρχει τίποτα εγγενώς κακό στον αυτοματισμό: η αντικατάσταση της ανθρώπινης εργασίας με μηχανές είναι συχνά σημάδι προόδου, όχι αποτυχία ηθικής. Αλλά πρέπει να αναγνωρίσουμε τι αποκαλύπτει. Όταν μια μηχανή μπορεί να κάνει τη δουλειά πιο αποτελεσματικά, ο άνθρωπος απορρίπτεται χωρίς ηθικό δισταγμό, σαν η παρουσία του να μην έχει εγγενή αξία. Έτσι μοιάζει η αληθινή αντικειμενοποίηση. Παραδόξως, ακριβώς στην πορνογραφία (ο

ίδιος ο τομέας που κατηγορείται ότι υποβιβάζει τους ανθρώπους σε αντικείμενα) η ανθρώπινη παρουσία δεν μπορεί να αντικατασταθεί. Και αυτή η παρατήρηση υπογραμμίζει την πλάνη του ισχυρισμού ότι οι ερμηνευτές θεωρούνται αντικείμενα: αν όντως ήταν, τα αντίγραφα της Τεχνητής Νοημοσύνης θα ήταν περισσότερο από επαρκή. Με άλλα λόγια, ακριβώς εκεί που υπάρχει μεγαλύτερη κατηγορία για αντικειμενοποίηση, υπάρχει στην πραγματικότητα μεγαλύτερη αναγνώριση της ανθρώπινης αναντικατάστατης ικανότητας.

Στην πραγματικότητα, όσοι κατηγορούν την πορνογραφία για «αντικειμενοποίηση» συχνά το κάνουν για να στιγματίσουν τη γυναικεία σεξουαλικότητα. Γιατί μια γυναίκα που επιλέγει να δείξει το σώμα της να «υποβιβάζεται σε αντικείμενο», ενώ όσοι το κρύβουν θεωρούνται «αξιοσέβαστες»; Αυτή η νοοτροπία δεν προστατεύει τις γυναίκες, τις κάνει παιδικές. Ο αληθινός σεβασμός δεν έγκειται στο να τους λες τι μπορούν ή τι δεν μπορούν να κάνουν, αλλά στο να αναγνωρίζεις την ικανότητά τους να αποφασίζουν μόνες τους. Η δημιουργία πορνογραφίας ή το να γίνεις μοναχή είναι και οι δύο θεμιτές και βαθιά αξιοσέβαστες επιλογές. Είναι απεχθές το γεγονός ότι υπάρχουν άνθρωποι που σέβονται τη μία αλλά όχι την άλλη. Και οι δύο είναι μορφές αυτοπροσδιορισμού, καμία δεν είναι περισσότερο ή λιγότερο ευγενής, εφόσον επιλέγεται ελεύθερα.

Κάποιοι επικαλούνται τον Καντ για να κατηγορήσουν την πορνογραφία ότι υποβιβάζει τον άνθρωπο σε αντικείμενο. Αλλά είναι ακριβώς η ευγενέστερη αρχή του, αυτή που μας προστάζει να αντιμετωπίζουμε κάθε άτομο ως σκοπό και ποτέ απλώς ως μέσο, που αποκαλύπτει το ελάττωμα σε αυτό το επιχείρημα. Αν ένα άτομο, με πλήρη επίγνωση του εαυτού του, αισθάνεται ότι ένας από τους σκοπούς της ζωής του περιλαμβάνει την έκθεση, δεν είναι αντικείμενο: είναι ένα άτομο που λαμβάνει αποφάσεις για το σώμα και τη σεξουαλικότητά

του. Ηθικός σεβασμός για αυτό το άτομο σημαίνει σεβασμός αυτής της επιλογής, όχι καταστολή της. Το να τους αρνούμαστε αυτή την ελευθερία, στο όνομα της διατήρησης ενός κυρίαρχου κοινωνικού μοντέλου σεξουαλικότητας που δεν αναγνωρίζουν ως δικό τους, σημαίνει ακριβώς ότι τους αντιμετωπίζουμε ως μέσα για έναν σκοπό που δεν μοιράζονται (δηλαδή, τη διατήρηση ενός συλλογικού και ηθικολογικού οράματος για τη σεξουαλικότητα), και όχι ως αυτοσκοπούς. Και αυτό, ναι, στην πραγματικότητα σημαίνει αντικειμενοποίηση.

Κάποιοι μπορεί να αντιτείνουν ότι, ακόμη και αν παραχωρηθεί αυτονομία και συναίνεση, η πορνογραφία συχνά περιλαμβάνει ένα είδος αντικειμενοποίησης, και ότι αυτό από μόνο του θα έρχονταν σε αντίθεση με την αρχή του Καντ να μην αντιμετωπίζουμε ποτέ ένα άτομο απλώς ως μέσο. Αλλά αυτή η προοπτική είναι βαθιά αμφισβητήσιμη. Όταν επιτρέπουμε σε έναν ενήλικα, με πλήρη επίγνωση του εαυτού του, να ασχοληθεί με την πορνογραφία, δεν τον εξαναγκάζουμε ούτε τον εξαπατούμε να κάνει κάτι που δεν θέλει, του επιτρέπουμε να ικανοποιήσει μια ανάγκη, να επιδιώξει μια μορφή αυτοέκφρασης που έχει σημασία για αυτόν.

Όταν ένα άτομο αποφασίζει συνειδητά να προσφέρει τον εαυτό του στο βλέμμα των άλλων, ακόμη και σε μια μορφή που παίζει ερωτικά με την αντικειμενοποίηση, δεν υποβιβάζεται σε μέσο. Επιλέγει έναν σκοπό. ασκεί την ελευθερία του. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το σώμα γίνεται γλώσσα, μορφή έκφρασης, ακόμη και πολιτισμική ή υπαρξιακή δήλωση. Αν αναλάβω οικειοθελώς έναν ρόλο, ακόμη και έναν που με τοποθετεί συμβολικά στη θέση ενός «μέσου», παραμένω υποκείμενο. Είμαι ο δημιουργός αυτής της στιγμής. Δεν βλέπω την επιταγή του Καντ ως απαγόρευση ερωτικών ρόλων ή θεατρικότητας, αλλά ως έκκληση για σεβασμό της κυριαρχίας του ατόμου, ειδικά όταν η ελευθερία του παίρνει αντισυμβατικές, αλλά ηθικά ακίνδυνες, μορ-

φές. Εν ολίγοις, το να είναι κάποιος επιθυμητός ή να προσφέρει ευχαρίστηση, όπως κάνουν και οι τραγουδιστές ή οι χορευτές, δεν είναι το ίδιο με το να είναι αντικείμενο.

Αν φέρναμε τον ιστορικό Καντ στον 21ο αιώνα και τον ρωτούσαμε τι πιστεύει για την πορνογραφία, το πιθανότερο είναι ότι θα τρομοκρατούνταν (και δεν μπορώ να αποκλείσω ότι το ίδιο μπορεί να ισχύει και για τον Μιλ). Αυτή η αντίδραση θα διαμορφωνόταν από τους πολιτιστικούς και σεξουαλικούς κανόνες της εποχής του, όχι από τις βασικές αρχές της ηθικής του φιλοσοφίας. Γι' αυτό υποστηρίζω ότι η εφαρμογή των βασικών ηθικών ιδεών του στο παρόν μας πλαίσιο μπορεί μερικές φορές να απαιτεί την απομάκρυνση από τις προσωπικές του κρίσεις. Η πρόκληση δεν είναι να ακολουθήσουμε τα συμπεράσματα του Καντ, αλλά να παραμείνουμε πιστοί στην ηθική του μέθοδο: να αντιμετωπίζουμε τα άτομα ως σκοπούς και να ενεργούμε μόνο με βάση αρχές που μπορούμε να επιθυμήσουμε ως καθολικούς νόμους. Πιστεύω ότι, με όλες τις αντιφάσεις που υπάρχουν σε κάθε άνθρωπο, ο Καντ κατά κάποιο τρόπο προέβλεψε ακόμη και τον Μιλ κατά αρκετές δεκαετίες. Έγραψε (από το "Σχετικά με το παλιό πριόνι: αυτό μπορεί να είναι σωστό στη θεωρία αλλά δεν θα λειτουργήσει στην πράξη"):

> Κανείς άνθρωπος δεν μπορεί να με αναγκάσει να είμαι ευτυχισμένος κατά τον δικό του τρόπο, σύμφωνα με την αντίληψή του για την ευημερία κάποιου άλλου. Αντίθετα, ο καθένας μπορεί να επιδιώξει την ευτυχία του με τον τρόπο που του φαίνεται καλύτερος, υπό την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζει την ελευθερία των άλλων ανθρώπων να επιδιώκουν παρόμοιους σκοπούς, δηλαδή το δικαίωμα κάποιου άλλου να κάνει ό,τι μπορεί να συνυπάρχει με την ελευθερία κάθε ανθρώπου βάσει ενός πιθανού καθολικού νόμου.

Φυσικά, οι απόψεις του Καντ για τη σεξουαλικότητα ήταν πολύπλοκες, και ο τομέας μου εί-

ναι η φυσική, όχι η φιλοσοφία. Απλώς προσφέρω μια καλόπιστη φιλοσοφική ανάγνωση των βασικών αρχών του, εφαρμοσμένη σε ένα σύγχρονο πλαίσιο όπου οι ηθικές προκλήσεις έχουν αλλάξει (πολλές από τις πραγματικότητες στις οποίες αναφέρομαι εδώ απλώς δεν υπήρχαν και ήταν αδιανόητες στην εποχή του Καντ), αλλά η ανάγκη για σεβασμό, αυτονομία και επίγνωση του αντίκτυπου που έχουν οι πράξεις μας στον κόσμο παραμένει η ίδια. Τολμώ να πω ότι η πιθανή απόρριψη της πορνογραφίας από τον ιστορικό Καντ θα ερχόταν σε αντίθεση με την καρδιά της φιλοσοφίας του, τόσο όσον αφορά την επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπίζεται κάθε άτομο ως σκοπός και ποτέ απλώς ως μέσο, όσο και όσον αφορά την ενεργό δράση μόνο με βάση αρχές που κάποιος θα μπορούσε εύλογα να θελήσει να γίνουν καθολικοί νόμοι (σε αυτήν την περίπτωση, η αρχή ότι οι προσωπικές επιλογές που μπορεί να μην μοιραζόμαστε θα πρέπει να εξακολουθούν να γίνονται σεβαστές, εφόσον σέβονται τους άλλους). Αυτό που κάνω εδώ είναι να εξετάζω μια εξελιγμένη ερμηνεία της σκέψης του, μια ερμηνεία που διατηρεί την ηθική της ουσία, αλλά απορρίπτει τον σεξοφοβικό ηθικισμό μιας άλλης εποχής. Το να αντιμετωπίζουμε κάποιον ως σκοπό δεν σημαίνει ότι υπαγορεύουμε τη ζωή του, αλλά ότι τιμούμε την ικανότητά του να την επιλέγει.

5) Εκμεταλλεύεται η πορνογραφία τη μοναξιά;

Κάποιοι μπορεί να υποστηρίξουν ότι η πορνογραφία εκμεταλλεύεται τη μοναξιά, αλλά αυτό είναι ένα αδύναμο επιχείρημα για τουλάχιστον δύο λόγους.

i) Πρώτον, η πορνογραφία δεν αφορά αποκλειστικά τα μοναχικά άτομα. Πολλοί άνθρωποι σε ευτυχισμένες και βαθιά συνδεδεμένες σχέσεις την απολαμβάνουν μαζί ως μια κοινή εμπειρία.

ii) Δεύτερον, όλες οι βιομηχανίες υπάρχουν για να ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες. Εκμεταλλεύεται η γεωργία την πείνα; Εκμε-

ταλλεύονται οι γιατροί την ασθένεια; Αν θέλετε να το πείτε έτσι, τότε ναι, αλλά αυτό είναι απλώς ένα χαρακτηριστικό όλων των επαγγελματιών. Κάθε φορά που πηγαίνουμε στη δουλειά, αυτό που κάνουμε είναι ακριβώς για να ικανοποιήσουμε μια ανάγκη. Και αυτό, γενικά, είναι πραγματικά κάτι ευγενές.

Μερικές φορές, αυτές οι ανάγκες δεν είναι καθόλου υγιείς, σκεφτείτε τον καπνό, το αλκοόλ, το γρήγορο φαγητό, τα ζαχαρούχα ποτά ή την τηλεόραση με σκουπίδια. Ωστόσο, σε αντίθεση με ουσίες όπως το αλκοόλ ή ο καπνός, η πορνογραφία, τουλάχιστον όταν βιώνεται με συνειδητό και σεβαστό τρόπο, σχετίζεται με μια φυσική και υγιή ανάγκη. Το πραγματικό ερώτημα είναι: ποιο πρόβλημα λύνει στην πραγματικότητα η απαγόρευση της πορνογραφίας; Με ποιον τρόπο θα βελτιώνει τη ζωή των ανδρών και των γυναικών που δεν βρίσκονται σε σχέσεις; Η μόνη ανησυχία που μου έρχεται στο μυαλό σε σχέση με το ζήτημα της μοναξιάς είναι ότι, σε σπάνιες περιπτώσεις, ψυχολογικά ευάλωτα άτομα μπορεί να καταλήξουν να πιστεύουν ότι η πορνογραφία θα μπορούσε να αντικαταστήσει την ανθρώπινη επαφή. Ωστόσο, όπως έχει ήδη συζητηθεί στην Ενότητα 1.2, ο κίνδυνος κακής χρήσης από λίγους δεν δικαιολογεί την καταστολή της ελευθερίας για όλους.

Συμπερασματικά, δεν είναι κάθε χρήση εξίσου υγιής, όπως με το φαγητό ή την ψυχαγωγία, η υπερβολή μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα. Αλλά αυτό δεν είναι λάθος της ίδιας της πορνογραφίας, μόνο μια υπενθύμιση ότι κάθε ευχαρίστηση απαιτεί ισορροπία και επίγνωση.

6) Το επιχείρημα «τι θα γινόταν αν ήταν η μητέρα σου;»

Αυτό είναι ένα κλασικό παράδειγμα συναισθηματικής πλάνης. Η ιδέα ότι μια δραστηριότητα γίνεται απαράδεκτη όταν περιλαμβάνει έναν στενό συγγενή δεν είναι ένα λογικό επιχείρημα αλλά μια συναισθηματική αντίδραση. Αν η μη-

τέρα μου ήταν ηθοποιός πορνό, θα ήταν δική της επιλογή, όπως θα ήταν αν επέλεγε να γίνει δικηγόρος, αθλήτρια ή καλλιτέχνης. Αλλά γιατί αυτό να αποτελεί πρόβλημα για μένα; Αν επέλεγε ελεύθερα αυτό το μονοπάτι, ποια λογική βάση θα είχα να αντιταχθώ; Το μόνο πραγματικό ερώτημα θα έπρεπε να είναι αν το επιθυμεί. Τι θα γινόταν αν η μητέρα σου ήθελε να ανέβει στο K2; Αυτό θα με τρομοκρατούσε πραγματικά, για καλό λόγο, καθώς οι κίνδυνοι είναι απειλητικοί για τη ζωή. Ενώ θα το θεωρούσα *βαθιά άδικο*, θα μπορούσα τουλάχιστον να καταλάβω γιατί το κράτος μπορεί να προσπαθήσει να απαγορεύσει τέτοιες δραστηριότητες υψηλού κινδύνου για λόγους ασφαλείας. Αλλά η πορνογραφία; Μπορεί να περιλαμβάνει συναισθηματικές και ηθικές περιπλοκές, όπως πολλές ανθρώπινες εμπειρίες, αλλά όταν επιλέγεται ελεύθερα, δεν είναι εγγενώς επιβλαβής και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν να ήταν απειλή για την ασφάλεια. Εν ολίγοις, απαντώντας στην ερώτηση «τι θα γινόταν αν ήταν η μητέρα σου;» θα απαντούσα ακριβώς όπως έκανε ο Τσάρλι Τσάπλιν όταν ανέτρεψε με υπερηφάνεια μια κατηγορία που είχε σκοπό να είναι μεροληπτική: «Δεν έχω αυτή την τιμή». Το γεγονός ότι ένα μέλος της οικογένειας ασχολείται με μια συγκεκριμένη δραστηριότητα δεν αλλάζει την ηθική της φύση.

7) Το επιχείρημα «τι θα γινόταν αν ήταν η γυναίκα σου;»

Ενώ πολλά από όσα έχουν ειπωθεί στην προηγούμενη ενότητα ισχύουν και εδώ, αυτή η αντίρρηση εμβαθύνει: δεν επικαλείται τη δημόσια ηθική, αλλά κάτι πιο οικείο, τον συναισθηματικό δεσμό μεταξύ δύο ανθρώπων. Δεν πρόκειται για το τι επιτρέπει η κοινωνία, αλλά για το τι μπορεί να κατανοήσει και να αγκαλιάσει η ρομαντική αγάπη. Και αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που αξίζει ισότιμη φιλοσοφική προσοχή.

Αυτό με οδηγεί να σκεφτώ πώς κατανοώ προσωπικά τις σχέσεις, την εμπιστοσύνη και την ελευθερία, όχι ως μια απλή και ακατάλληλη παρέκβαση, αλλά επειδή οποιαδήποτε φιλοσοφική απάντηση στην αντίρρηση «τι θα γινόταν αν ήταν η γυναίκα σου;» στην πορνογραφία, εξαρτάται απαραίτητα από το πώς κάποιος αντιλαμβάνεται την αγάπη και τη συντροφικότητα. Αυτό που ακολουθεί δεν είναι μια ιδιωτική ιστορία, αλλά ένα σύνολο γενικών αρχών, που απεικονίζονται μέσα από ένα προσωπικό πρίσμα, αλλά προορίζονται να μιλήσουν σε μια καθολική ανθρώπινη πραγματικότητα. Όπως θα γίνει σαφές, αυτή η άποψη δεν είναι στενή ή κανονιστική: αφήνει χώρο για όλες τις οπτικές γωνίες και συναισθηματικές ευαισθησίες. Η άποψή μου για τις σχέσεις δεν βασίζεται στην ιδιοκτησία, αλλά στην εμπιστοσύνη και τον αμοιβαίο σεβασμό. Δεν κατέχω το σώμα της συζύγου μου: *αυτή* το κατέχει. Αν έκανε μια τέτοια επιλογή, θα ήταν δική της απόφαση, και ο ρόλος μου θα ήταν απλώς να τη σεβαστώ και να κατανοήσω τα συναισθήματά της γι' αυτήν. Η αγάπη δεν είναι έλεγχος, ούτε φόβος για την ελευθερία του άλλου. Είναι η εμπιστοσύνη, η συνειδητή και η επιθυμία να δεις το άτομο που αγαπάς να ολοκληρώνεται με τον τρόπο που έχει νόημα για εκείνη. Ωστόσο, η ανοιχτότητα και η ειλικρίνεια είναι θεμελιώδεις σε κάθε σχέση. Ενώ δεν βλέπω την αγάπη ως κατοχή, τη βλέπω ως μια σχέση που βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη. Αν η γυναίκα μου έπαιρνε μια τέτοια απόφαση χωρίς να με ενημερώσει, αυτό θα ήταν προδοσία, όχι λόγω της φύσης της ίδιας της επιλογής, αλλά επειδή θα παραβίαζε τα θεμέλια της εμπιστοσύνης που στηρίζουν τη σχέση μας. Η διαφάνεια είναι απαραίτητη: η αληθινή ελευθερία στο ζευγάρι δεν σημαίνει να κάνεις ό,τι θέλεις χωρίς να λαμβάνεις υπόψη τον άλλον, αλλά να κάνεις επιλογές ανοιχτά, με αμοιβαία κατανόηση και σεβασμό.

Σε μια ρομαντική σχέση, το σεξ (και γενικότερα, η σωματική οικειότητα και το άγγιγμα) και η αγάπη μπορεί να αλληλοσυνδέονται, αλλά

δεν είναι το ίδιο πράγμα. Κάποιος μπορεί να μοιραστεί το σώμα του χωρίς ποτέ να δώσει την καρδιά του. Και κάποιος μπορεί να προσφέρει την πληρότητα της αγάπης χωρίς ποτέ να αναζητήσει το άγγιγμα. Όλοι έχουμε ανθρώπους που αγαπάμε με μια αγάπη που είναι λαμπερή και διαρκής, και εντελώς μη σεξουαλική. Η οικειότητα δεν έχει πάντα να κάνει με το άγγιγμα. Μερικές φορές, έχει να κάνει με την παρουσία, την αφοσίωση ή το να είναι κανείς γνωστός.

Η ιδέα ότι μια γυναίκα που κάνει πορνογραφία δεν μπορεί να έχει μια ευτυχισμένη και στοργική σχέση είναι μια προκατάληψη, όχι μια πραγματικότητα. Είτε το έκανε επάγγελμά της, είτε απλώς επέλεξε να εξερευνήσει αυτή την πλευρά του εαυτού της μια φορά στη ζωή της, δεν αλλάζει τίποτα. Ένας ρομαντικός δεσμός δεν μετριέται από το σεξουαλικό ιστορικό, αλλά από την παρουσία, από το βάθος της σύνδεσης μεταξύ δύο ψυχών. Η αγάπη αποτελείται από στοργή, υποστήριξη και τρυφερότητα, όχι από πιστοποιητικά «αγνότητας». Όποιος πιστεύει ότι μια γυναίκα δεν μπορεί να αγαπηθεί με το ίδιο πάθος και αφοσίωση απλώς και μόνο επειδή η σεξουαλικότητά της έχει μοιραστεί στην πορνογραφία, είτε μία φορά είτε συχνά, δεν έχει καταλάβει τίποτα για την αγάπη.

Μια γυναίκα μπορεί να εξερευνήσει ακόμη και τις πιο τολμηρές, πιο ωμές, πιο ταμπού μορφές της σεξουαλικότητάς της, συμπεριλαμβανομένων των φαντασιώσεων παράδοσης, ορατότητας και έκθεσης, και να εξακολουθεί να αγκαλιάζεται με τρυφερότητα, αφοσίωση και σεβασμό. Είτε μοιράστηκε το σώμα της με τον κόσμο μία φορά είτε συχνά, μπορεί ακόμα να είναι η μούσα κάποιου, η άγκυρα κάποιου, το σπίτι κάποιου. Όσοι λένε το αντίθετο έχουν μπερδέψει την αγάπη με την κατοχή και την αξιοπρέπεια με τη συμμόρφωση. Η αληθινή αγάπη παίρνει πολλές μορφές. Μία από αυτές αγκαλιάζει την ελευθερία, όχι με φόβο, αλλά με χάρη.

Χρειάζεται δύναμη για να αποκαλύψεις τον εαυτό σου, έστω και για λίγο, σε έναν κόσμο που σε επικρίνει. Να αγκαλιάσεις την αλήθεια σου ακόμα και όταν οι άλλοι σε κουνάνε με το δάχτυλο. Αυτή η δύναμη δεν είναι ηθικό ελάττωμα. Είναι μια μορφή θάρρους. Και αυτό το θάρρος, αυτή η φωτεινή ειλικρίνεια, είναι κάτι βαθιά όμορφο. Δεν αξίζει ντροπή, αλλά θαυμασμό. Αξίζει να αντιμετωπιστεί όχι με ψυχρότητα, αλλά με το είδος της αγάπης που δεν σου ζητά να κρυφτείς, αλλά στέκεται δίπλα σου στο φως και σε κρατάει μέσα από τις καταιγίδες της ζωής.

Η συναισθηματική μονογαμία και η σεξουαλική αποκλειστικότητα είναι δύο έννοιες που συχνά συνδέονται αλλά παραμένουν διακριτές. Ένα άτομο μπορεί να μοιράζεται το σώμα του παραμένοντας συναισθηματικά αφοσιωμένο αποκλειστικά στον σύντροφό του. Δεν λέω ότι η σεξουαλική αποκλειστικότητα είναι λάθος, αντίθετα, είναι μια απόλυτα θεμιτή και πολύτιμη επιλογή για πολλά ζευγάρια. Αλλά αυτό που πραγματικά έχει σημασία είναι η συμβατότητα μεταξύ των συντρόφων σε αυτό το σημείο. Κάθε ζευγάρι θα πρέπει να είναι ελεύθερο να ορίζει τους δικούς του κανόνες με βάση τις προτιμήσεις, τα όριά του και την αμοιβαία κατανόησή του, χωρίς κοινωνικές πιέσεις. Κάποιοι άνθρωποι θεωρούν τη σεξουαλική πίστη απαραίτητη, ενώ για άλλους, η ατομική ελευθερία είναι πιο σημαντική. Το κλειδί είναι οι σύντροφοι να είναι ευθυγραμμισμένοι και κανένας από τους δύο να μην επιβάλλει την άποψή του στον άλλον. Εάν δύο άτομα ανακαλύψουν ότι έχουν αποκλίνουσες ανάγκες από αυτή την άποψη, εναπόκειται μόνο σε αυτούς να αποφασίσουν πώς να αντιμετωπίσουν το ζήτημα. Τούτου λεχθέντος, θέλω επίσης να καταστήσω σαφές ότι η στάση μου δεν προέρχεται από κανένα «απώτερο κίνητρο». Δεν έχω κανένα ενδιαφέρον για εξωσυζυγικές σχέσεις. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πιστεύω στην ιδιοκτησία, μόνο στο να τιμώ την ελευθερία της, όχι στο να διεκδικώ μια για

τον εαυτό μου. Για μένα, αγάπη σημαίνει να θέλω την ευτυχία του άλλου ατόμου. Δεν θα ήθελα ποτέ να αποτελώ εμπόδιο ανάμεσα στη γυναίκα μου και την ολοκλήρωσή της στη ζωή. Η σχέση μας βασίζεται στη συνενοχή και την αμοιβαία εμπιστοσύνη, όχι σε ανασφάλειες, επιβολές ή έλεγχο. Επιλέξαμε ελεύθερα τη μονογαμία, επειδή αντανακλά ποιοι είμαστε, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα ένιωθα το δικαίωμα να απαγορεύσω στη γυναίκα μου να κάνει κάτι που ένιωθε βαθιά σημαντικό για αυτήν, ούτε ότι οι σχέσεις που δεν είναι σεξουαλικά αποκλειστικές είναι λιγότερο βαθιές, πιστές ή ειλικρινείς. Αυτό που έχει σημασία δεν είναι αν ένα ζευγάρι επιλέγει τη σεξουαλική μονογαμία, αλλά αν ο δεσμός τους βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, τη συναίνεση και την κατανόηση. Κάποιες καρδιές παραμένουν κοντά ακόμα και όταν τα σώματα περιπλανιούνται. Η σεξουαλική μονογαμία δεν είναι η μόνη δυνατή μορφή αγάπης. Δεν είναι ο μόνος τρόπος για να ζήσει κανείς μια σχέση. Εν ολίγοις, κάθε επιλογή που γίνεται ελεύθερα μεταξύ ενηλίκων αξίζει σεβασμό. Γιατί το θέμα είναι ακριβώς αυτό: κανείς δεν έχει το δικαίωμα να πει σε κάποιον άλλο ποιος είναι ο «σωστός» τρόπος να αγαπάς.

8) Το επιχείρημα «Αλλά καμία γυναίκα δεν θα ήθελε ποτέ να το κάνει αυτό»

Υπάρχουν τρόποι να νιώθουμε, να πιστεύουμε ή να επιθυμούμε ότι μπορεί να μην μοιραστούμε ποτέ, αλλά αυτό δεν τους κάνει λιγότερο πραγματικούς ή λιγότερο άξιους σεβασμού. Μερικές φορές, οι άνθρωποι κάνουν πράγματα που οι περισσότεροι άλλοι δεν μπορούν να καταλάβουν. Οι οδηγοί αγώνων αποτελούν ένα εντυπωσιακό παράδειγμα, πολλοί από αυτούς περνούν τη ζωή τους πληρώνοντας τεράστια ποσά μόνο και μόνο για να αγωνίζονται. Στην πραγματικότητα, πληρώνουν για να διακινδυνεύσουν τη ζωή τους. Τίποτα δεν δείχνει πιο καθαρά ότι μερικοί άνθρωποι αγαπούν βαθιά αυτό που άλλοι βλέπουν ως καθαρή τρέλα.

Δεν υπάρχει τίποτα κακό στο να έχεις συμβατικές σεξουαλικές επιθυμίες ή στο να μην έχεις καθόλου. Και όπως σεβόμαστε αυτές τις εμπειρίες, πρέπει επίσης να εκφράζουμε τον σεβασμό μας σε εκείνους των οποίων οι επιθυμίες λαμβάνουν διαφορετικές μορφές (όπως η επιθυμία να είναι ορατός, να μοιράζεται ανοιχτά τον αισθησιασμό του, όπως συμβαίνει στο είδος της επιδειξιμανίας που συναντάται στην πορνογραφία) και να βρούμε την ταπεινότητα να αναγνωρίσουμε αυτό που μπορεί να μην κατανοούμε ή να μην μοιραζόμαστε πλήρως. Αυτό που έχει σημασία δεν είναι αν μια επιθυμία ταιριάζει με τους κοινωνικούς κανόνες, αλλά αν εξερευνάται με συναίνεση, επίγνωση και αμοιβαίο σεβασμό.

Δεδομένου αυτού, ας σταματήσουμε για μια στιγμή και ας αναλογιστούμε το νόημα αυτού του συγκεκριμένου επιχειρήματος κατά της πορνογραφίας, το οποίο ισχυρίζεται ότι οι γυναίκες με συναινετικές επιδειξιμανείς φαντασιώσεις μεταξύ ενηλίκων, είτε ήπιες είτε έντονες, απλώς δεν υπάρχουν. Αυτός ο ισχυρισμός δεν είναι απλώς λανθασμένος: είναι τόσο ακραίος, υπό το πρίσμα της ψυχολογικής ποικιλομορφίας της ανθρωπότητας, που ανήκει ξεκάθαρα στη σφαίρα του γελοίου. Αλλά το χειρότερο απ' όλα, από όλα τα επιχειρήματα κατά της πορνογραφίας, αυτό είναι μακράν το πιο ηθικά αποτρόπαιο, απωθητικό και απανθρωποποιητικό. Αυτό δεν αποτελεί καταδίκη όλων των κριτικών της πορνογραφίας: μερικές εγείρουν σημαντικές ανησυχίες. Αυτό που απορρίπτω ως ηθικά απωθητικό είναι η άρνηση ότι οποιαδήποτε γυναίκα θα μπορούσε ποτέ να την επιθυμεί ελεύθερα. Δεν είναι απλώς λάθος, είναι ηθικά εξωφρενικό. Τι θα μπορούσε να είναι πιο σκληρό από το να πεις σε κάποιον ότι ο τρόπος ύπαρξής του είναι τόσο απαράδεκτος που πρέπει να σβηστεί από την ίδια τη σφαίρα της ανθρώπινης δυνατότητας; Ότι οι επιθυμίες του είναι τόσο παράνομες που δεν μπορούν καν να φανταστούν;

Αυτό δεν είναι απλώς έλεγχος. Είναι μια μορφή εξόντωσης: μια προσπάθεια να σβηστεί όχι μόνο η ελευθερία, αλλά και η ίδια η ταυτότητα.

Γι' αυτό δεν αρκεί να ανεχόμαστε την ελευθερία των γυναικών στη θεωρία, πρέπει να την υπερασπιζόμαστε στην πράξη, ακόμα και όταν αυτή παίρνει μορφές που προκαλούν κοινωνικό στιγματισμό. Αν πιστεύετε στο δικαίωμα μιας γυναίκας να αποφασίζει μόνη της, τότε το δικαίωμα να κάνει πορνό θα πρέπει επίσης να γίνεται σεβαστό. Το να λέμε το αντίθετο δεν είναι φεμινισμός αλλά μισογυνισμός. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι προστατεύουν τις γυναίκες, αλλά δεν ακούν τη σιωπηλή κραυγή εκείνων που αναγκάζονται να θάψουν την επιθυμία τους κάτω από στρώματα φόβου και λογοκρισίας, γυναίκες που ζουν σε κοινωνίες όπου η ελεύθερη έκφραση της σεξουαλικότητάς τους τιμωρείται, ακόμη και ποινικοποιείται. Συμπεριλαμβανομένων, ναι, μέσω της καταστολής πραγμάτων όπως η πορνογραφία. Και δεν είναι απελευθέρωση, είναι η ψυχρή ασφυξία της ελευθερίας. Αυτή η σιωπηλή κραυγή υπάρχει, αλλά πνίγεται από την ηθικολογική υποκρισία εκείνων που ισχυρίζονται ότι προστατεύουν τις γυναίκες. Έχουμε δει τι συμβαίνει όταν η «αρετή» χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει τη δίωξη. Ακόμα και ο Χριστός σταυρώθηκε από ένα πλήθος που νόμιζε ότι έκανε το σωστό. Η ιστορία είναι γεμάτη τραγωδίες που διαπράχθηκαν στο όνομα της αρετής.

Υπάρχουν γυναίκες που θα ήθελαν να κάνουν πορνογραφία, αλλά γεννήθηκαν σε μέρη όπου ακόμη και οι μικρότερες εκφράσεις γυναικείας αυτονομίας τιμωρούνται βίαια. Δεν υποφέρουν εξαιτίας της πορνογραφίας, αλλά επειδή τους απαγορεύεται να την αγκαλιάσουν: φιμώνονται από το νόμο ή αλλού απλώς από το στίγμα. Αν πιστεύουμε πραγματικά στην ελευθερία, τότε πρέπει να υπερασπιστούμε το δικαίωμα μιας γυναίκας να δείχνει ή να καλύπτει τη σεξουαλικότητά της. Να εκφράζει ανοιχτά τη σεξουαλικότητά της ή να τη ζη

ιδιωτικά ή ακόμα και καθόλου. Ελευθερία σημαίνει επιλογή, όχι καταναγκασμό. Η άρνηση της ύπαρξης αυτών των γυναικών είναι τόσο τυφλή όσο η άρνηση του ότι άλλες υποφέρουν από την παραβίαση της ιδιωτικότητάς τους. Και οι δύο μορφές ταλαιπωρίας πηγάζουν από την άρνηση της σεξουαλικής ελευθερίας, ακριβώς σε αντίθετες κατευθύνσεις: η μία από ανεπιθύμητη έκθεση (ένα θέμα που έχουμε ήδη διερευνήσει στην Ενότητα 2), η άλλη από την καταστολή της επιθυμητής έκφρασης. Και οι δύο πραγματικότητες αξίζουν την πλήρη προσοχή μας.

Σε όσους λένε ότι η πορνογραφία πρέπει να απαγορευτεί για την προστασία των γυναικών, ρωτώ: πιστεύετε πραγματικά ότι όλες οι γυναίκες θέλουν τα ίδια πράγματα; Ότι καμία δεν έχει υποφέρει ποτέ σιωπηλά επειδή της στερήθηκε το δικαίωμα να ζήσει τη δική της επιθυμία; Πιστεύετε πραγματικά ότι ανάμεσα στα δισεκατομμύρια ζώων σε αυτή τη γη, ούτε μία γυναίκα δεν ξαγρυπνά τη νύχτα, λαχταρώντας την ελευθερία να είναι ο εαυτός της χωρίς φόβο ή ντροπή, ίσως επειδή τρέφει έντονες, επιδειξιμανείς φαντασιώσεις και λαχταρά να τη βλέπουν, να τη θαυμάζουν, να την επιθυμούν με τους δικούς της όρους; Και ακόμα χειρότερα, υποφέρει, νομίζοντας ότι έχει ελαττώματα στην ουσία της. Ότι οι επιθυμίες της είναι αποκλίνουσες, οι φαντασιώσεις της ντροπαστικές, ο ίδιος της ο εαυτός κάτι που πρέπει να κρυφτεί. Αλλά δεν υπάρχει τίποτα κακό με αυτήν. Και αξίζει την ίδια αξιοπρέπεια και ελευθερία με οποιονδήποτε άλλον. Ίσως ονειρεύεται να πει στον κόσμο: «Αυτή είμαι εγώ. Υπάρχω. Είμαι έτσι. Και δεν ντρέπομαι». (Τα ίδια λόγια θα μπορούσαν να ειπωθούν από έναν πιστό ή από έναν άθεο που τολμά να ομολογήσει την πίστη του σε ένα εχθρικό περιβάλλον.) Κι όμως υποφέρει, *ακριβώς* επειδή κάποιος, κάπου, αγωνίζεται να της αρνηθεί αυτή την ελευθερία.

Συμπέρασμα

Αυτή η απάντηση δεν πρέπει να ερμηνευτεί ως άκριτη υπεράσπιση της πορνογραφίας, η οποία σίγουρα μπορεί να είναι επιβλαβής σε ορισμένα πλαίσια, αλλά μάλλον ως ένα ισχυρό επιχείρημα κατά της απαγόρευσής της ως παραβίασης της ατομικής ελευθερίας. Δεν αρνούμαι ότι μπορεί να υπάρχουν ζητήματα που σχετίζονται με την πορνογραφία, για παράδειγμα όσον αφορά τις πιθανές επιπτώσεις της σε ψυχολογικά ευάλωτα άτομα. Αλλά η αναγνώριση της πιθανότητας βλάβης δεν δικαιολογεί την απαγόρευση. Όπως πολλά άλλα εργαλεία, η πορνογραφία δεν είναι ούτε εγγενώς καλή ούτε εγγενώς κακή: η αξία της εξαρτάται από τον τρόπο που χρησιμοποιείται και από ποιον. Υπό αυτή την έννοια, η πορνογραφία δεν διαφέρει από αμέτρητα άλλα πράγματα, τα οποία μπορεί να είναι ωφέλιμα όταν χρησιμοποιούνται υπεύθυνα, αλλά επιβλαβή όταν χρησιμοποιούνται λανθασμένα.

Τελικά, το βασικό ζήτημα δεν είναι η ίδια η πορνογραφία, αλλά το βαθύτερο ερώτημα του κατά πόσον μια δημοκρατική κοινωνία πρέπει να επιβάλλει ηθικούς περιορισμούς σε συναινετικές πράξεις που δεν παραβιάζουν τα δικαιώματα των άλλων. Η αληθινή σεξουαλική ελευθερία σημαίνει προστασία τόσο του δικαιώματος έκφρασης επιθυμίας όσο και του δικαιώματος υποχώρησης από αυτήν. Σημαίνει υπεράσπιση τόσο του τολμηρού όσο και του ήσυχου. Αυτή η αρχή εκτείνεται πέρα από τη σεξουαλικότητα και μόνο: η δοκιμασία μιας ελεύθερης κοινωνίας δεν είναι το πόσο καλά προστατεύει αυτό που θαυμάζουμε, αλλά το πόσο δίκαια αντιμετωπίζει αυτό που δεν θαυμάζουμε.

Η ελευθερία είναι το θεμέλιο κάθε αξιοπρεπούς ζωής. Για να το θέσω όπως ο Τσάρλι Τσάπλιν (ομιλία προς την ανθρωπότητα), «δεν πρέπει να δίνουμε τον εαυτό μας σε εκείνους που μας λένε τι να κάνουμε, τι να σκεφτόμαστε και τι να νιώθουμε!» Γι' αυτό το λόγο, δεν

πρόκειται απλώς για μια συζήτηση σχετικά με εικόνες και οθόνες. Είναι μια συζήτηση σχετικά με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την αυτονομία και το ηθικό θάρρος να αφήνουμε τους άλλους να είναι διαφορετικοί. Και υπό αυτό το πρίσμα, η απάντηση γίνεται σαφής.

Αν απαγορεύετε τη συναινετική σεξουαλική ελευθερία, δεν καταπιέζετε απλώς μια ομάδα ατόμων. Προδίδετε τα ίδια τα θεμέλια της σύγχρονης δημοκρατίας. Οι ιδέες που υπερασπίζεται αυτό το κείμενο έχουν τις ρίζες τους στον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό, στην πεποίθηση ότι η ατομική ελευθερία είναι ένα φυσικό δικαίωμα που πρέπει να βιώνεται πλήρως, με σεβασμό προς τους άλλους. Αλλά ήταν πέρα από τον ωκεανό, στο δεύτερο μισό του δέκατου όγδοου αιώνα, που μια χώρα είχε το θάρρος να κατοχυρώσει νομικά ότι η ελευθερία και η επιδίωξη της ευτυχίας είναι δικαιώματα. Και σε αυτή τη θαρραλέα (αλλά βαθιά ατελής) χειρονομία, οφείλουμε πολλά. Επιπλέον, αν υπάρχουν ακόμα χώρες σήμερα όπου ένα άτομο μπορεί να γράψει ένα κείμενο σαν αυτό και άλλοι μπορούν να το διαβάσουν, αυτό οφείλεται στο αίμα, το θάρρος και τη θυσία εκείνων που πίστευαν ότι η ελευθερία, ακόμη και για μια μόνο φωνή, άξιζε να υπερασπιστεί. Σε πιο σκοτεινές εποχές, επέλεξαν να ρισκάρουν τα πάντα για να μπορέσουμε να είμαστε ελεύθεροι. Δεν συμφωνούσαν πάντα με το περιεχόμενο του λόγου. Αλλά πίστευαν στο δικαίωμα να τον εκφράζουν.

Η ελευθερία δεν είναι προνόμιο για το συμβατικό. Είναι το εκ γενετής δικαίωμα κάθε ανθρώπου.

Cuasso al Monte, καλοκαίρι 2025

Σημείωση του συγγραφέα

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τη σύζυγό μου με την οποία, ανάμεσα σε μια βόλτα στα βουνά ή κατά μήκος της λίμνης, μια πίτσα ή ένα κινέζικο δείπνο, είχα συχνά τη χαρά να μοιράζομαι

συζητήσεις για αυτά (και πολλά άλλα!) φιλοσοφικά ερωτήματα. Αυτές οι στιγμές, επίσης, αποτελούν μέρος αυτού του κειμένου. Αυτές οι συζητήσεις είναι από τα πράγματα που εκτιμώ περισσότερο στη ζωή μου, ακόμη περισσότερο από τη βαθιά μου αγάπη για τη φυσική και τα μαθηματικά. Η παρουσία της, η καλοσύνη της και ο στοχαστικός τρόπος που βλέπει τον κόσμο είναι οι πιο αληθινές πηγές χαράς μου.